

CRNA GORA
MINISTARSTVO PRAVDE

STRATEGIJA REFORME PRAVOSUĐA 2019-2022

maj 2019. godine

Sadržaj

I. UVOD	3
II. ANALIZA EFEKATA STRATEGIJE REFORME PRAVOSUĐA ZA PERIOD 2014-2018.....	5
JAČANJE NEZAVISNOSTI, NEPRISTRASNOSTI I ODGOVORNOSTI PRAVOSUĐA.....	5
JAČANJE EFIKASNOSTI PRAVOSUĐA	10
CRNOGORSKO PRAVOSUĐE KAO DIO EVROPSKOG PRAVOSUĐA	14
JAČANJE DOSTUPNOSTI, TRANSPARENTNOSTI I JAVNOG POVJERENJA U PRAVOSUĐE	17
Dostupnost pravosuđa.....	17
Transparentnost, javno povjerenje u pravosuđe i ujednačavanje sudske prakse.....	20
RAZVOJ PRAVOSUDNIH INSTITUCIJA I DRUGIH INSTITUCIJA U FUNKCIJI PRAVOSUĐA.....	23
III. STRATEŠKI CILJEVI REFORME PRAVOSUĐA.....	29
3.1. JAČANJE NEZAVISNOSTI, NEPRISTRASNOSTI I ODGOVORNOSTI PRAVOSUĐA.....	29
a) Nezavisnost pravosuđa	29
b) Nepristrasnost pravosuđa i odgovornost sudija i državnih tužilaca	33
c) Odgovornost drugih profesija u pravosuđu	35
3.2 JAČANJE EFIKASNOSTI PRAVOSUĐA	36
a) Racionalizacija pravosudne mreže.....	36
b) Unaprjeđenje krivičnog i građanskog zakonodavstva	37
c) Smanjenje broja zaostalih predmeta	38
d) Unaprjeđenje sistema pravosudnog menadžementa i administracije.....	42
e) Unaprjeđenje alternativnih načina rješavanja sporova.....	44
f) Razvoj informacionog sistema pravosuđa.....	45
3.3 CRNOGORSKO PRAVOSUĐE KAO DIO EVROPSKOG PRAVOSUĐA.....	45
a) Dalje usklađivanje normativnog i institucionalnog okvira sa pravnom tekovinom Evropske unije	46
b) Dalji razvoj bilateralne, regionalne i multilateralne saradnje.....	47
c) Unaprjeđenje kapaciteta nosilaca pravosudnih funkcija i zaposlenih u pravosudnim institucijama u oblasti primjene pravne tekovine Evropske unije.....	50
3.4. JAČANJE DOSTUPNOSTI, TRANSPARENTNOSTI I JAVNOG POVJERENJA U PRAVOSUĐE	51
a) Dalji razvoj ujednačavanja i objavljivanja sudske prakse.....	52
b) Unaprjeđenje sistema besplatne pravne pomoći.....	54
c) Unaprjeđenje transparentnosti rada pravosudnih institucija.....	55

d) Unaprjeđenje sistema infrastrukture i sigurnosti pravosudnih objekata i fizičkog pristupa pravosudnim institucijama za posebne kategorije lica	57
e) Pristup pravdi po mjeri djeteta	58
3.5 RAZVOJ MINISTARSTVA PRAVDE, CENTRA ZA OBUKU, ADVOKATURE, NOTARIJATA, JAVNIH IZVRŠITELJA, POSREDNIKA, SUDSKIH VJEŠTAKA I TUMAČA.....	60
a) Ministarstvo pravde	60
b) Centar za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu	61
c) Advokatura	64
d) Notarijat	65
e) Javni izvršitelji	66
f) Centar za posredovanje i posrednici	67
g) Sudski vještaci	68
h) Tumači.....	69
IV. SPROVOĐENJE REFORME PRAVOSUĐA.....	70
4.1 Akcioni plan za sprovođenje Strategije.....	70
4.2 Način izvještavanja i evaluacija	70
4.3 Finansijski plan sprovođenja.....	70

I. UVOD

Savremen pravosudni sistem prilagođen potrebama demokratskog društva predstavlja temelj vladavine prava, pravne sigurnosti i zaštite ljudskih prava i sloboda. U prethodnom periodu, u skladu sa strateškim dokumentima na državnom nivou, odvijala se i reforma pravosudnog sistema u Crnoj Gori, koja je bila određena i sprovedena kroz usvajanje i implementaciju Projekta reforme pravosudnog sistema (koji je Vlada usvojila 2000. godine) i dvije strategije reforme pravosuđa sa pratećim akcionim planovima (Strategija reforme pravosuđa 2007-2012. i Strategija reforme pravosuđa 2014-2018.).

Reformske aktivnosti u prethodnom četvorogodišnjem periodu bile su usmjerene na jačanje nezavisnosti, nepristrasnosti i odgovornosti pravosuđa, jačanje efikasnosti pravosuđa, jačanje dostupnosti, transparentnosti i javnog povjerenja u pravosuđe, razvoj međunarodne i regionalne pravosudne saradnje, razvoj institucionalne saradnje na međunarodnom i regionalnom planu i razvoj pravosudnih institucija i drugih institucija u funkciji pravosuđa.

U prethodnom periodu učinjeni su brojni pozitivni pomaci u oblasti reforme pravosuđa od kojih treba istaći: usvajanje amandmana na Ustav kojima je ojačana nezavisnost pravosuđa; izmjena, unapređenje i implementacija normativnog okvira iz oblasti pravosuđa, racionalizacija mreže sudova i prekršajnog sistema, unaprjeđenje krivičnog i građanskog zakonodavstva, skraćivanje dužine trajanja postupaka i smanjenje broja zaostalih sudskih predmeta, jačanje dostupnosti, transparentnosti i javnog povjerenja u pravosuđe, jačanje institucionalnih i profesionalnih kapaciteta pravosudnih organa u cilju njihovog doprinosa u procesu evropskih i evroatlanskih integracija Crne Gore itd.

Ipak, pored sveobuhvatnih reformi koje su građanima i privredi obezbijedili bolju zaštitu prava i brži pristup pravdi, u pojedinim sferama reforme pravosuđa i dalje postoji značajan prostor za unaprjeđenje.

Usvajanjem Strategije reforme pravosuđa 2019-2022. nastaviće se sa sprovođenjem najznačajnijih reformskih prioriteta utvrđenih u pregovaračkom procesu za poglavlje 23, a sve u cilju efikasnijeg ostvarivanja i zaštite prava i sloboda građana.

Strategija se zasniva na strateškim ciljevima koji su kreirani u skladu sa ocjenama o ispunjenosti ciljeva prethodne Strategije iz 2014. godine, kao i nalazima i preporukama iz brojnih izvještaja, analiza i istraživanja o stanju u oblasti reforme pravosudnog sistema objavljenih od strane međunarodnih organizacija i institucija, kao i domaćih nevladinih organizacija. Stoga su ovom Strategijom prepoznati i adresirani ključni izazovi, nalazi i preporuke koji proističu iz integracionog procesa Crne Gore u EU i njenih međunarodnih obaveza u okviru pregovaračkog procesa u Poglavlju 23. Neki od relevantnih dokumenata koji su poslužili kao osnov pripreme Strategije su: Izvještaji Evropske komisije o napretku Crne Gore, Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, Privremena mjerila u Poglavlju 23

(posebno mjerilo 2. koje se odnosi na usvajanje i sprovođenje nacionalne strategije reforme pravosuđa i pratećeg Akcionog plana), Izveštaji Komiteta *UN (CRC, UNCAC, CEDAW, HRC)*, Komiteta Savjeta Evrope (*CEPEJ, MONEYVAL, GRECO, GRETA*), Analiza sektora pravosuđa u Crnoj Gori koju je sačinila Svetska banka itd.

Reformske aktivnosti će u narednom periodu biti usmjerene ka ostvarivanju nekoliko strateških ciljeva. Dalje jačanje nezavisnosti, nepristrasnosti i odgovornosti pravosuđa ostaje prioritet Crne Gore u procesu evropskih integracija. Veći nivo efikasnosti pravosudnog sistema unaprijediće kvalitet poštovanja ljudskih prava i vladavine prava. Jačanje dostupnosti i transparentnosti pravosudnih institucija u narednom periodu treba da rezultira većim stepenom javnog povjerenja građana u pravosuđe. Reformski procesi doprinijeće i unaprjeđenju međunarodne i regionalne pravosudne saradnje i daljoj izgradnji kapaciteta pravosudnih institucija. Takođe, poseban dio Strategije posvećen je strateškim smjernicama koje za cilj imaju reforme i dalji razvoj pravosudnih institucija i drugih institucija u funkciji pravosuđa. Dosadašnji rezultati obavezuju na dalju posvećenost za punu implementaciju zakona i primjenu prakse Evropskog suda za ljudska prava i međunarodnih standarda.

Prilikom implementacije Strategije vodiće se računa da aktivnosti na ispunjenju strateških smjernica budu koordinisane sa realizacijom ciljeva utvrđenim dokumentima kojima su određeni ključni pravci djelovanja javne politike na nacionalnom nivou, kao što je Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, Strategija održivog razvoja, Strategija informaciono komunikacionih tehnologija pravosuđa 2016-2020, Srednjoročni program rada Vlade Crne Gore 2018-2020, Program razvoja alternativnog rješavanja sporova 2019-2021, itd.

Usvajanje Strategije pratiće i usvajanje Akcionog plana, koji će utvrditi mjere i aktivnosti potrebne za sprovođenje strateških ciljeva i smjernica definisanih Strategijom.

Praćenje sprovođenja Strategije i Akcionog plana, ocjena postignutih rezultata u njihovoj implementaciji, kao i eventualno ažuriranje i dopunjavanje biće povjereno Savjetu za sprovođenje Strategije reforme pravosuđa. Savjet će biti sastavljen od strane predstavnika svih pravosudnih institucija i predstavnika nevladinih organizacija uključenih u proces praćenja reforme pravosudnog sistema. Savjet će se starati o dinamici procesa reforme pravosuđa, kao i o preduzimanju odgovarajućih mjera u pogledu efikasnije primjene Strategije i Akcionog plana.

Tekst Strategije reforme pravosuđa 2019-2022. pripremili su predstavnici Ministarstva pravde, sudstva, Državnog tužilaštva, Sudskog i Tužilačkog savjeta i Centra za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu. Doprinos izradi Strategije dali su predstavnici Advokatske komore, Notarske komore, Komore javnih izvršitelja i Centra za posredovanje. U postupku izrade Strategije sprovedena je javna rasprava na kojoj su, pored domaće stručne javnosti, učestvovali i predstavnici ambasada u Crnoj Gori, međunarodnih organizacija i nevladinih organizacija.

II. ANALIZA EFEKATA STRATEGIJE REFORME PRAVOSUĐA ZA PERIOD 2014-2018.

Rezultati sprovođenja Strategije reforme pravosuđa za period 2014-2018. i ocjena realizovanih reformskih aktivnosti i mjera predviđenih Akcionim planom za implementaciju Strategije reforme pravosuđa za period 2014-2016. i Akcionim planom za implementaciju Strategije reforme pravosuđa za period 2017-2018.

U pogledu praćenja realizacije mjera iz Akcionog plana za implementaciju Strategije reforme pravosuđa, na predlog Savjeta za praćenje sprovođenja Strategije reforme pravosuđa Vlada je usvojila sedam polugodišnjih izvještaja Savjeta za 2014, 2015, 2016. i 2018. godinu i godišnji izvještaj za 2017. godinu.¹

JACĀNJE NEZAVISNOSTI, NEPRISTRASNOSTI I ODGOVORNOSTI PRAVOSUĐA

Ustavna određenja proklamovana načelima nezavisnosti i samostalnosti sudstva, odnosno Državnog tužilaštva, koja su unaprijeđena usvajanjem Amandmana na Ustav 2013. godine, razrađena su setom organizacionih zakona i podzakonskim aktima iz oblasti pravosuđa, koji su usaglašeni sa evropskim standardima.

U skladu sa Amandmanom VIII na Ustav Crne Gore, u 2014. godini izabran je novi sastav Sudskog savjeta, a predsjednik Sudskog savjeta izabran je iz reda članova Savjeta koji nisu nosioci sudijske funkcije dvotrećinskom većinom.

Tužilački savjet je, u skladu sa Amandanim na Ustav Crne Gore iz 2013. godine, uveden kao ustavna kategorija sa zadatkom da kroz ostvarivanje svoje nadležnosti obezbjeđuje samostalnost Državnog tužilaštva. Početkom 2014. godine stupili su na dužnost novi članovi Tužilačkog savjeta, kojima je istekao mandat početkom 2018. godine, kada su stupili na dužnost novi članovi Tužilačkog savjeta. Vrhovni državni tužilac, koji je po funkciji predsjednik Tužilačkog savjeta, je nakon izbora od strane Skupštine Crne Gore, stupio na dužnost početkom oktobra 2014.godine.

Usvajanjem organizacionih zakona koji su donijeti u 2015. godini zaokružena je normativna promjena pravosudnog sistema, na način što su izvršene odgovarajuće izmjene u organizaciji i načinu rada sudova i prekršajnog sistema i stvoren je kvalitetan normativni okvir za uspostavljanje jedinstvenog, transparentnog i na zaslugama zasnovnog sistema izbora nosilaca pravosudne funkcije na nacionalnom nivou, sa kriterijumima njihovog trajnog dobrovoljnog premještanja, kao i sistema za periodično ocjenjivanje kao osnova za napredovanje i sistema odgovornosti sudija i državnih tužilaca. Takođe, sistem inicijalne i kontinuirane obuke u sudstvu i Državnom tužilaštvu je značajno unaprijeđen. Donijeti su

¹ <http://www.pravda.gov.me/biblioteka/izvjestaji>

Zakon o sudovima, Zakon o Sudskom savjetu i sudijama, Zakon o Državnom tužilaštvu, Zakon o Specijalnom državnom tužilaštvu, Zakon o Centru za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu i Zakon o pripravnicima u sudovima i Državnom tužilaštvu i pravosudnom ispitu.

ZAKONOM O SUDOVIMA koji je stupio na snagu 20. marta 2015. godine, osnovani su sudovi za prekršaje, izvršena je promjena nadležnosti osnovnih i viših sudova u pogledu koruptivnih krivičnih djela, odnosno specijalnih odjeljenja viših sudova i osnovan je Privredni sud za teritoriju Crne Gore. Predložena izmjena predstavljala je prvi korak u racionalizaciji pravosudne mreže, iz razloga što Crna Gora odstupa u odnosu na evropski prosjek u pogledu utvrđenih standarda za određivanje mreže sudova kada je u pitanju broj sudova i geografska rasprostranjenost sudova. Posebno značajna organizaciona novina bila je centralizacija nadležnosti za krivična djela organizovanog kriminala, korupcije, ratnih zločina i terorizma u jedno specijalno odjeljenje u Višem sudu u Podgorici. Predložena izmjena rezultirala je efikasnijim vođenjem krivičnih postupaka za najteža krivična djela. Reformski proces rezultirao je i uvođenjem prekršajnog sistema u redovno sudstvo, na način što su osnovana tri prekršajna suda (u Bijelom Polju, Budvi i Podgorici) sa odjeljenjima, kao i Viši sud za prekršaje sa sjedištem u Podgorici, u čijoj je nadležnosti odlučivanje po žalbama na odluke sudova za prekršaje i rješavanje sukoba nadležnosti između sudova za prekršaje. Dakle, u pogledu primjene odredbi Zakona o sudovima planirane reformske aktivnosti u odnosu na novine koje je predvidio ovaj zakon, u potpunosti su realizovane.

Donošenjem ZAKONA O SUDSKOM SAVJETU I SUDIJAMA uspostavljen je novi sistem izbora, napredovanja, ocjene rada, mobilnosti i disciplinske odgovornosti sudija. Takođe, u ovom zakonu koncentrisane su sve odredbe koje se tiču prava i dužnosti sudija i Sudskog savjeta, kao samostalnog i nezavisnog organa u čijoj nadležnosti je, između ostalog, izbor i razrješenje sudija, obezbjeđivanje nezavisnosti i samostalnosti sudova i sudija. Odredbe ovog zakona koje se odnose na uslove i postupak izbora sudija i predsjednika sudova, plan slobodnih sudijskih mjesta, napredovanje i ocjenjivanje sudija primjenjuju se od 1. januara 2016. godine. Sudski savjet je donošenjem Plana slobodnih sudijskih mjesta i formiranjem komisija koje učestvuju u procesu izbora sudija, kao i raspisivanjem internih i javnih oglasa za popunjavanje slobodnih sudijskih mjesta implementirao zakonska rješenja koja se odnose na izbor sudija i predsjednika sudova.

Nakon stupanja na snagu novih odredbi o ocjenjivanju u 2016. godini sprovedeno je ocjenjivanje sudija u Pilot sudu u Nikšiću. Tokom 2017.godine, Sudski savjet je sproveo ocjenjivanje i utvrdio ocjene za 13 sudija u svrhu napredovanja u sud višeg stepena. U 2018. godini, Savjet je po prvi put sproveo postupak redovnog ocjenjivanja sudija sa 5-10 godina sudijskog staža i utvrdio ocjene rada za 31 sudiju, dok je u svrhu napredovanja ocijenjeno 10 sudija.

Sudski savjet je imenovao Disciplinskog tužioca i Disciplinsko vijeće. Izrađene su brošure za građane, sprovedene ankete javnog mnjenja, a u okviru Centra za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu sprovode se obuke sudija na ovu temu.

Donošenjem godišnjeg rasporeda poslova u sudovima sa tri i manje sudija, omogućena je slučajna dodjela predmeta u ovim sudovima u okviru PRIS-a. U svim sudovima usvojeni su planovi integriteta i kontinuirano se prati njihova primjena.

Izmijenjen je Etički kodeks sudija, formirana je komisija za praćenje njegove primjene. Izrađene su brošure za građane, sprovedene ankete javnog mnjenja, a u okviru Centra sprovode se obuke sudija na ovu temu.

U cilju prevazilaženja problema izbora novog sastava Sudskog savjeta zbog nedostatka Ustavom propisane dvotrećinske većine u Skupštini Crne Gore za izbor članova Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnika, u 2018. godini donijet je Zakon o dopunama Zakona o Sudskom savjetu i sudijama. Ovim zakonom, u skladu sa preporukama Venecijanske komisije, unaprijeđene su odredbe važećeg zakona koje se odnose na mandat Sudskog savjeta kada se, nakon isteka mandata Sudskog savjeta, ne može izabrati novi sastav tog organa. Takođe, ovim Zakonom unaprijeđen je postupak izbora članova Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnika koje bira Skupština Crne Gore, na predlog nadležnog radnog tijela Skupštine.

ZAKONOM O DRŽAVNOM TUŽILAŠTVU, koji je stupio na snagu 20. marta 2015. godine, uspostavljen je jedinstveni sistem izbora državnih tužilaca na državnom nivou i sistem trajnog dobrovoljnog raspoređivanja državnih tužilaca, unaprijeđeni su kriterijumi za napredovanje u hijerarhijski Više državno tužilaštvo koje je zasnovano na ocjenama, a uveden je sistem periodičnog ocjenjivanja i unaprijeđen postupak disciplinske odgovornosti i sistem disciplinskih prekršaja, zasnovan na načelu zakonitosti, proporcionalnosti disciplinskih sankcija, težini disciplinskog prekršaja i standardima prava na pravični postupak sa sredstvima pravne zaštite državnih tužilaca, uz shodnu primjenu odredaba krivičnog postupka i sudsku zaštitu pred vijeće m Vrhovnog suda. Sa stanovišta nezavisnosti i nepristrasnosti, od početka 2016. godine primjenjuje se novi sistem izbora, profesionalnog ocjenjivanja i napredovanja državnih tužilaca, a od marta 2015. godine novi sistem disciplinske odgovornosti. U skladu sa Amandmanima na Ustav Crne Gore iz 2013. godine i zakonodavnim izmjenama uspostavljen je Tužilački savjet kao organ koji obezbjeđuje samostalnost Državnog tužilaštva. Takođe, značajnu institucionalnu podršku radu Tužilačkog savjeta radi ostvarivanja njegovih ustavnih i zakonskih nadležnosti predstavlja uspostavljanje Sekretarijata Tužilačkog savjeta.

Tužilački savjet je donošenjem Plana slobodnih tužilačkih mjesta i formiranjem komisija koje učestvuju u procesu izbora državnih tužilaca, kao i raspisivanjem internih i javnih oglasa za popunjavanje slobodnih tužilačkih mjesta implementirao zakonska rješenja koja se odnose na izbor državnih tužilaca i rukovodilaca državnih tužilaštava. Planom slobodnih tužilačkih mjesta određeno je kada se oglašavaju slobodna mjesta državnih tužilaca internim oglasom a kada javnim - jednom godišnje i bez naznake sjedišta osnovnog državnog tužilaštva. Tužilački savjet pristupa izmjeni plana slobodnih tužilačkih mjesta u skladu sa realnim potrebama.

Nakon stupanja na snagu novih odredbi o ocjenjivanju u 2016. godini sprovedeno je ocjenjivanje državnih tužilaca u Pilot tužilaštvu u Cetinju, nakon čega su unaprijeđena pravila za ocjenjivanje državnih tužilaca i rukovodilaca državnih tužilaštava. U periodu od početka primjene Zakona o Državnom tužilaštvu do danas, Tužilački savjet je sproveo postupak ocjenjivanja državnih tužilaca izabranih na mandat poslije 2 godine rada, postupak ocjenjivanja u svrhu napredovanja i započeo postupak redovnog ocjenjivanja. U 2016. godini utvrđene su ocjene rada za 3 državna tužioca u postupku napredovanja u državno tužilaštvo višeg stepena. U 2017. godini utvrđene su ocjene rada za 9 državnih tužilaca izabranih na mandat, poslije dvije godine rada. U 2018. godini utvrđene su ocjene rada za 10 državnih tužilaca u postupku redovnog ocjenjivanja, 7 državnih tužilaca izabranih na mandat, poslije dvije godine rada, te sproveden postupak ocjenjivanja rukovodilaca državnih tužilaštava (ukupno 15).

U svim državnim tužilaštvima usvojeni su planovi integriteta i kontinuirano se prati njihova primjena.

Tužilački savjet je imenovao Disciplinskog tužioca i Disciplinsko vijeće. U okviru Centra za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu sprovode se obuke državnih tužilaca na ovu temu.

Donijet je novi Etički kodeks državnih tužilaca u julu 2018. godine uz ekspertsku podršku eksperta Savjeta Evrope i formirana je komisija za praćenje njegove primjene. Izrađene su brošure za građane, sprovedene ankete javnog mnjenja, a u okviru Centra za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu sprovode se obuke državnih tužilaca na ovu temu.

Nakon stupanja na snagu ZAKONA O SPECIJALNOM DRŽAVNOM TUŽILAŠTVU osnovano je Specijalno državno tužilaštvo, koje je kao posebno državno tužilaštvo u okviru jedinstvenog Državnog tužilaštva, nadležno za gonjenje učinilaca krivičnih djela organizovanog kriminala, visoke korupcije, pranja novca, terorizma i ratnih zločina. Izvršen je izbor Glavnog specijalnog tužioca i deset specijalnih tužilaca, a Specijalno državno tužilaštvo izvršilo je preuzimanje predmeta iz nadležnosti Odjeljenja za suzbijanje organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina u Vrhovnom državnom tužilaštvu. Zakon se implementira u potpunosti i u praksi nisu uočene značajnije teškoće u njegovoj primjeni, jer su određene inicijative za izmjenu otklonjene izmjenama krivičnog zakonodavstva.

ZAKONOM O CENTRU ZA OBUKU U SUDSTVU I DRŽAVNOM TUŽILAŠTVU koji je stupio na snagu 17.10.2015. godine, osnovan je Centar za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu, kao samostalna organizacija sa svojstvom pravnog lica, koja organizuje i sprovodi obuku sudija i državnih tužilaca, kao i drugih pravosudnih profesija. Centar ima finansijsku i institucionalnu nezavisnost, jer se sredstva neophodna za njegovo djelotvorno i efikasno funkcionisanje, shodno zakonu, obezbjeđuju u Budžetu Crne Gore (2% opredijeljenog budžeta za sudstvo i državno tužilaštvo). Obezbijeđen je i opremljen prostor za rad Centra (zakupljene prostorije). Formirani su organi Centra i stvoreni uslovi za nesmetano funkcionisanje kroz uspostavljanje Sekretarijata Centra, kao stručne službe. Posebno se ističu

sljedeći rezultati ostvareni u prethodnom periodu: donešeni su podzakonski akti za rad Centra; stvoren je respektabilan tim predavača i trenera; definisani su novi programi obuka za sudije i državne tužioce; godišnji programi obuka su donešeni u skladu sa unaprijeđenom analizom procjena potreba za obukama; počelo se sa sprovođenjem programa teorijskog dijela inicijalne obuke kandidata za sudije i kandidate za državne tužioce u skladu sa novim zakonskim rješenjima; ostvaren je značajan nivo prepoznatljivosti na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom planu i unaprijeđena je saradnja sa međunarodnim organizacijama i institucijama.

Kada je u pitanju finansijska nezavisnost Centra, treba naglasiti da je Budžetom za 2016. godinu, Centru bio opredijeljen iznos od 399.724,00 eura. Opredijeljeni Budžet za rad Centra za 2017. godinu, iznosio je ukupno 447.594,96 €, a za 2018. godinu 624.240,06 €, što je pokazatelj tendencije porasta Budžeta Centra.

Kako je Zakonom o Centru predviđena obaveza svih sudija i državnih tužilaca da godišnje po dva radna dana učestvuju u obukama koje Centar organizuje radi stručnog usavršavanja i profesionalnog razvoja, u 2016. godini sprovedeno su 72 aktivnosti kontinuiranih obuka, zatim u 2017. godini 100 aktivnosti obuka, dok je u 2018. godini sprovedeno 117 aktivnosti kontinuiranih obuka.

Centar je u martu 2017. godine počeo sa realizacijom teorijskog dijela Programa inicijalne obuke za prvu generaciju kandidata za sudije i kandidata za državne tužioce. Do sada su pomenuti program uspješno završila četiri kandidata za sudije i četiri kandidata za državne tužioce i isti su imenovani za sudije, odnosno državne tužioce.

U toku je realizacija dva teorijska Programa inicijalne obuke, jedan koji je počeo da se sprovodi od 5. marta 2018. godine, za 8 novoizabраниh kandidata za državne tužioce, od kojih su dva kandidata završila obuku po skraćenom programu u skladu sa Zakonom, i drugi koji je počeo da se sprovodi od 1. oktobra 2018. godine, za 10 novoizabраниh kandidata za sudije i jednog kandidata za državnog tužioca.

Pored pomenutog, u junu 2018. godine, Centar je otpočeo sa sprovođenjem teorijskog dijela Programa za obuku pripravnika u sudovima i Državnom tužilaštvu u skladu sa Zakonom o pripravnicima u sudovima i državnim tužilaštvu i pravosudnom ispitu, pa je u skladu sa Programom, za 4 grupe pripravnika (98 pripravnika), organizovano 14 modula obuke.

ZAKONOM O PRIPRAVNICIMA U SUDOVIMA I DRŽAVNOM TUŽILAŠTVU I PRAVOSUDNOM ISPITU uređeni su posebni uslovi i postupak zasnivanja radnog odnosa u svojstvu pripravnika u sudovima i Državnom tužilaštvu i njihovo stručno osposobljavanje, kao i uslovi i način polaganja pravosudnog ispita. Sa primjenom ovog zakona započelo se u 2017.

godini. Nakon donošenja odgovarajućih podzakonskih propisa i obrazovanja ispitnih komisija, organizovani su ispitni rokovi za ispit za pripravnike i pravosudni ispit, nakon čega su donijete odluke o izboru pripravnika u sudovima i državnim tužilaštvima, koji su počeli sa praktičnim dijelom obuke 1. januara 2018. godine, a sa teorijskim dijelom obuke u junu 2018. godine. Ovaj zakon se implementira u potpunosti i u praksi nijesu uočene teškoće u njegovoj primjeni.

Pored ostvarenih rezultata, implementacija novih zakonskih rješenja ukazala je i na neke praktične probleme.

Izbor sudija osnovnih sudova, prema ocjenama iz izvještaja o radu Sudskog savjeta, u praksi je pokazao određene nedostatke. Postupak izbora sudija mnogo više traje, nego što je to bio slučaj kod primjene prethodnih zakonskih rješenja, što se, uz povećan priliv predmeta odražava na opterećenost sudija, kao i na postignutu efikasnost u radu. U prethodnom četvorogodišnjem periodu, zakonima o budžetu Crne Gore za 2015, 2016, 2017. i 2018. godinu, u okviru budžeta opredijeljenog za sudstvo, nije implementirana zakonska odredba da se finansijska sredstva za rad sudova obezbjeđuju u razdjelu budžeta Crne Gore za sudove i to kao poseban program za svaki sud pojedinačno.

Implementacija Zakona o Državnom tužilaštvu takođe je ukazala je na neke praktične probleme u primjeni. Naime, ono što može biti predmet daljeg unapređenja jeste sagledavanje dužine trajanja inicijalne obuke, kao i predviđanje nekih izuzetaka u odnosu na državno tužilaštvo u koje se može sprovoditi praktični dio inicijalne obuke, kao i izmjena zakonodavnog okvira u dijelu odredbi koje se odnose na ovlašćenja kandidata za državne tužioce kako bi mogli preduzimati određene radnje u postupku pred sudom i sprovoditi određene istražne radnje.

U prethodnom periodu, zakonima o budžetu Crne Gore za 2015, 2016, 2017. i 2018. godinu, u okviru budžeta opredijeljenog za Državno tužilaštvo, nije implementirana zakonska odredba da se finansijska sredstva za rad Državnog tužilaštva obezbjeđuju u razdjelu budžeta Crne Gore za tužilaštvo i to kao poseban program za svako državno tužilaštvo pojedinačno.

JACANJE EFIKASNOSTI PRAVOSUĐA

U pogledu postizanja ovog strateškog cilja, nastavljene su aktivnosti koje su prepoznate kao ključne u prethodnim strateškim dokumentima, a koje se odnose na reorganizaciju i racionalizaciju sudske mreže, rasterećenje sudova od izvršnih i ostavinskih predmeta, izmjenu zakonodavstva, kao i na smanjenje broja neriješenih sudskih predmeta.

Novim Zakonom o sudovima, sudska mreža je racionalizovana tako što je osnovan jedan Privredni sud za teritoriju Crne Gore sa sjedištem u Podgorici, dok je Privredni sud u Bijelom Polju ukinut. Izvršena je i centralizacija nadležnosti za krivična djela organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina formiranjem jednog specijalizovanog odjeljenja

u Višem sudu u Podgorici, umjesto dotadašnja dva odjeljenja pri višim sudovima u Podgorici i Bijelom Polju. Takođe, navedenim Zakonom postignuta je i reorganizacija, imajući u vidu da su sudovi za prekršaje postali dio redovnih sudova. Sistem prekršajnih sudova sada čine tri suda za prekršaje sa odjeljenjima i Viši sud za prekršaje Crne Gore.

U cilju uspostavljanja specijalizovanog organa za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala 2015. godine donijet je Zakon o Specijalnom državnom tužilaštvu, kojim je formirano Specijalno državno tužilaštvo, kao posebno državno tužilaštvo u okviru jedinstvenog Državnog tužilaštva, koje je nadležno za gonjenje učinilaca krivičnih djela organizovanog kriminala, visoke korupcije, pranja novca, terorizma i ratnih zločina.

Nakon reforme izvršnog zakonodavstva, počeli su sa radom javni izvršitelji, što je rezultiralo značajnim smanjenjem priliva izvršnih predmeta kod sudova, kao i povećanjem efikasnosti rješavanja ove vrste predmeta u odnosu na raniji period. U cilju implementacije Zakona o javnim izvršiteljima kontinuirano se vrši nadzor nad njihovim radom.

Takođe, u cilju ubrzanja postupka, u 2017. godini izmijenjen je Zakon o izvršenju i obezbjeđenju u pogledu funkcionalne nadležnosti za odlučivanje po pravnim sredstvima na odluke javnog izvršitelja, pa sada sudija pojedinac, umjesto vijeća, odlučuje po prigovoru na rešenje o izvršenju na osnovu izvršne isprave, dok o prigovoru na rešenje o izvršenju na osnovu vjerodostojne isprave odlučuje vijeće suda. Izmjene i dopune ovog Zakona u 2018. godini izvršene su radi usklađivanja sa relevantnim regulativama Evropske unije i stvaranja potrebnih uslova za njihovu nesmetanu primjenu, nakon pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

U cilju rasterećenja sudova i bržeg i efikasnijeg postupka rješavanja ostavinskih predmeta, Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona vanparničnom postupku, koji je na snazi od maja 2015. godine, uvedena je obavezna nadležnost notara, kao povjerenika suda, u postupcima raspravljanja zaostavštine, osim u slučajevima predviđenim zakonom, što je doprinijelo efikasnosti u ovim vrstama postupka.

Procesno zakonodavstvo je izmijenjeno sa ciljem da se postupci učine bržim, ekonomičnijim i efikasnijim, uz unapređenje ostvarivanja prava stranaka. Tako su izmjenama Zakona o parničnom postupku iz 2015. godine uvedeni novi instituti, kao što su tzv. "vanredna revizija" i „presuda po uzorku“, a izbjegnuto je i odugovlačenje postupka višestrukim ukidanjem odluke od strane drugostepenog suda uz obavezno meritorno odlučivanje drugostepenog suda.

Najnovije izmjene Zakona o parničnom postupku iz 2018. godine, izvršene su radi usklađivanja sa relevantnim regulativama Evropske unije, kako bi se stvorili uslovi za njihovu nesmetanu primjenu u Crnoj Gori, nakon pristupanja Evropskoj uniji.

Donijet je Zakon o arbitraži, koji je usklađen sa pravilima UNCITRAL-a, i kontinuirano se vrši promocija ovog instituta čije ugovaranje može doprinijeti smanjenju broja postupaka pred Privrednim sudom Crne Gore, kao i kreiranju povoljnog ambijenta za poslovanje domaćih i inostranih privrednih subjekata u Crnoj Gori.

U prethodnom periodu, *reforma krivičnog zakonodavstva* obuhvatila je usvajanje novog Zakonika o krivičnom postupku, Izmjene i dopune Krivičnog zakonika Crne Gore, donošenje Zakona o zaštiti svjedoka, Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična djela, Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku i Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću.

Izmjenama Zakonika o krivičnom postupku iz 2015. godine, izvršeno je njegovo usklađivanje sa pravnom tekovinom EU, a otklonjeni su i nedostaci koji se odnose na ovlašćenja policije u izviđaju, primjene mjera tajnog nadzora i potvrđivanje optužnice.

Sprovedena je studija o vremenu potrebnom sudiji za rad na određenim vrstama/kategorijama predmeta (CaseWeightingStudy), određene su vrste predmeta po kategorijama i podkategorijama u kojima se vrši mjerenje, kao i indikatori složenosti predmeta.

Reformisano je i *upravno zakonodavstvo*. Zakon o upravnom sporu je uveo veliki broj novina, a neke od njih, usmjerene na efikasnost postupka, meritorno odlučivanje, u kojem presuda Upravnog suda zamjenjuje poništeni, odnosno izostali akt, čime se sprječava stvaranje tzv. «ping-pong» efekta. Takođe, za pojedine slučajeve, propisana je nadležnost sudije pojedinca, umjesto vijeća, a skraćen je i rok za podnošenje tužbe.

U cilju realizacije aktivnosti iz prethodne Strategije koje su se odnosile na usklađivanje građanskog zakonodavstva sa međunarodnim standardima EU izvršene su i izmjene Porodičnog zakona i Zakona o obligacionim odnosima. Izmjenama i dopunama Porodičnog zakona iz 2016. godine propisane su odredbe koje se odnose na zabranu fizičkog kažnjavanja djece, uvedeni su novi instituti „lice za podršku djetetu u vezi sa porodičnim odnosima" i „privremeni zastupnik iz reda advokata koji su prošli obuku za zastupanje djece u postupcima iz porodično- pravnih odnosa".

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o obligacionim odnosima iz 2017. godine poboljšana su postojeća zakonska rješenja koja se odnose na koncept zaštite prava ličnosti u skladu sa evropskim standardima u ovoj oblasti, na koji način će se postići potpuna pravna zaštita prava ličnosti. Ključna novina je koncept prava nematerijalne štete. Data je nova definicija štete, potpuna zaštita prava ličnosti fizičkog lica, propisani su zahtjevi kojima se može tražiti građansko pravna zaštita prava ličnosti, određivanje privremene mjere prema određenom licu – štetniku, u cilju sprječavanja povrede prava ličnosti.

Nastavljena je uspješna primjena Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku. Uspjeh pravnih sredstava koja je ovaj Zakon uveo, priznat je i od strane Evropskog suda za ljudska prava koji je našao da su kontrolni zahtjev i tužba za pravično zadovoljenje djelotvorna pravna sredstva u smislu čl. 13 Evropske konvencije, a što je uslovljeno praktičnom primjenom ovih instituta od strane redovnih sudova.

Kako bi se rješavao problem starih predmeta, sudovi su na godišnjem nivou donosili Plan i program rješavanja starih predmeta, sa posebnim akcentom na prioritet u rješavanju predmeta «crvenih omota». Takođe, sa istim ciljem, primjenjivan je mehanizam dobrovoljnog upućivanja sudija koji su manje opterećeni u sud koji ima zaostatke (od 1. avgusta 2014. do 1. 31. decembra 2018. godine, ukupno je upućeno 42 sudija), kao i delegacija predmeta (od 1. avgusta 2014. do 31. decembra 2018. godine, ukupno je delegirano 9267 predmeta) radi bržeg rješavanja zaostataka u pojedinim sudovima. Nastavljena je kontrola rada službe dostave i mjesečno izvještavanje predsjednika sudova o radu sudija na rješavanju predmeta. Mjere koje su preduzete radi rješavanja starih predmeta tj. predmeta "crvenih omota" dale su rezultate u smislu da je broj riješenih starih predmeta u porastu. Tako je 2014. godine riješeno 3190, 2015. godine riješeno je 4963, 2016. godine riješeno je 6496, dok je 2017. godine riješeno 6734 predmeta, dok je u 2018. godini riješeno 6300 predmeta. Ovi podaci dobijaju na značaju kada se ima u vidu da je u porastu priliv predmeta koje su sudovi trebali da rješavaju povećan za okvirno 10000. Osim ovoga, poseban problem su predstavljali predmeti izvršenja na osnovu vjerodostojne isprave u Osnovnom sudu u Podgorici pa je u periodu implementiranja Strategije broj predmeta značajno smanjen sa 110 966 neriješenih "lv" predmeta, koliko ih je bilo na početku 2016. godine, na 5.545 predmeta koliko ih je bilo na dan 31.12.2018. godine.

Alternativno rješavanje sporova je prepoznato kao značajan mehanizam u rasterećenju rada sudova i pružanju strankama brzog i efikasnog načina zaštite njihovih prava. Sudovi koriste zakonske mogućnosti i obavezu upućivanja stranaka na posredovanje. Vrhovni sud Crne Gore je 2017. godine, potpisao Memorandum o saradnji sa Centrom za posredovanje sa ciljem unapređenja primjene ovog pravnog instituta kroz omogućavanje pristupa posredovanju fizičkim i pravnim licima i obezbjeđenje prostornih, tehničkih i kadrovskih uslova. Zabilježen je porast broja predmeta upućenih Centru za posredovanje od strane sudija na postupak posredovanja (npr. u 2018. godine je bilo oko 200% više upućenih predmeta u odnosu na 2017. godinu). Takođe, povećan je broj građana i pravnih lica koji se direktno obraćaju Centru, prije pokretanja sudskog postupka, da pokušaju svoj spor riješiti posredovanjem.

Zabilježen je značajan porast primjene alternativnih mjera za djecu u sukobu sa zakonom, samo u 2017. godini 119, tj. 29% od ukupnog broja djece, koja su prijavljena da su počinila krivično djelo, upućena su na primjenu alternativnih mjera.

Kako informacioni sistem u znatnoj mjeri utiče na efikasnost postupka i pravosudnu administraciju, Vlada je 2016. godine, donijela Strategiju informaciono-komunikacionih

tehnologija pravosuđa 2016-2020 i akcioni plan za njeno sprovođenje. Formirani su komisija i radna grupa za praćenje realizacije akcionog plana. Do sada je realizovan ili je u toku veliki broj aktivnosti, od kojih su najznačajnije: portal pravosuđa, sistem elektronske arhive, uvođenje ISO 27001 standarda bezbjednosti podataka, a uz donatorsku podršku Vlade Kraljevine Norveške i podršku UNDP, započet je projekat koji za cilj ima unaprjeđenje efikasnosti rada sudova. Ključna aktivnost ovog projekta, kao i strategije, je izrada novog informacionog sistema za sudove. Tender za ovu aktivnost je u toku, a početak aktivnosti na ovom projektu se očekuje početkom 2019. godine.

U drugoj polovini 2016.godine uspostavljen je informacioni sistem Državnog tužilaštva – IBM Case Manager System, nakon što su preduzete aktivnosti na stvaranju tehničkih uslova neophodnih za uspostavljanje informacionog sistema i bezbjednih elektronskih kanala za razmjenu podataka. U cilju unapređenja ovog sistema implementiran je backup sistem, te izvršena integracija sa MUP-om, Upravom policije i Kaznenom evidencijom Ministarstva pravde, a isti se unapređuje i kroz aktivnosti realizovane u okviru IKT Strategije.

Glavni izazovi, koji i dalje opterećuju efikasnost pravosudnog sistema i u odnosu na koje treba preduzimati adekvatne mjere su: zaostali predmeti, trajanje sudskih postupaka, jačanje alternativnih načina rješavanja sporova i neadekvatna pravosudna mreža. S tim u vezi, ostaje da se radi na racionalizaciji mreže sudova.

CRNOGORSKO PRAVOSUĐE KAO DIO EVROPSKOG PRAVOSUĐA

U periodu 2014-2018 Vlada Crne Gore je usvojila Analizu o stepenu usklađenosti crnogorskog parničnog i izvršnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom Evropske unije i Analizu zakonodavstva u oblasti pravosudne saradnje u krivičnim stvarima sa predlozima za usklađivanje sa pravnom tekovinom EU.

U istom periodu Crna Gora je potpisala i ratifikovala Hašku konvenciju o sporazumima o izboru suda, Konvenciju o međunarodnoj naplati potraživanja za izdržavanje djeteta i druge oblike izdržavanja porodice, Drugi dodatni protokol uz Evropsku konvenciju o sprečavanju terorizma, kao i Konvenciju Savjeta Evrope protiv trgovine ljudskim organima, čime su stvoreni uslovi za ostvarivanje još uspješnije i efikasije međunarodne pravosudne saradnje i pomoći u građanskim i krivičnim stvarima.

Takođe, u istom periodu potpisana su i ratifikovana dva bilateralna ugovora između Crne Gore i Republike Italije: Dodatni bilateralni ugovor uz Evropsku konvenciju o ekstradiciji koji ima za cilj olakšavanje njene primjene, kao i Dodatni bilateralni ugovor uz Evropsku konvenciju o međusobnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima koji ima za cilj olakšavanje njene primjene.

Pregovori između Crne Gore i Republike Kosovo o potpisivanju tri ugovora: Ugovora o međusobnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima, Ugovora o međusobnom izvršavanju

sudskih odluka u krivičnim stvarima i Ugovora o izručenju, nalaze se u završnoj fazi, dok su početkom 2018. godine inicirani pregovori sa Republikom Albanijom u cilju zaključivanja tri ugovora u oblasti pravosudne saradnje u krivičnim stvarima.

Aktivnosti na jačanju međunarodne i regionalne saradnje realizovane su održavanjem redovnih godišnjih sastanaka sa predstavnicima ministarstva pravde i pravosudnih organa država sa kojima je Crna Gora potpisala bilateralne ugovore u oblasti pravosudne saradnje u krivičnim stvarima. Na taj način intenzivirana je direktna komunikacija sa sudovima i tužilaštvima tih država.

Predstavnici Ministarstva pravde i pravosudnih organa redovno ispunjavaju obaveze koje proističu iz članstva u komitetima Savjeta Evrope (CDPC, PC-OC, T-CY, CEPEJ, CDCJ, CCJE, CCPE, CDCT (CODEXTER), MONEYVAL) i Ujedinjenih nacija (CRC, UNCAC, CEDAW, UNODC, HRC, CAT).

Sporazum između Crne Gore i Evropske jedinice za pravosudnu saradnju Eurojust, potpisan je u maju 2016. godine u Briselu, a stupio je na snagu u junu 2017. godine. Na osnovu sporazuma, Crna Gora je u septembru 2017. godine odredila državnog tužioca za vezu kao i nacionalnog korespondenta za pitanja terorizma, koji je ujedno i kontakt tačka za saradnju sa tom institucijom. Na taj način ostvarena je direktna komunikacija u predmetima međunarodne pravosudne saradnje između Crne Gore i država EU.

Ministarstvo pravde i Vrhovno državno tužilaštvo odredili su kontakt tačke za saradnju sa Evropskom pravosudnom mrežom u krivičnim stvarima, dok su Ministarstvo pravde i Vrhovni sud odredili kontakt tačke za saradnju sa Evropskom pravosudnom mrežom u građanskim i privrednim stvarima. Crnogorski predstavnici učestvuju na sastancima ovih tijela u svojstvu posmatrača. Takođe, određena je i 24/7 kontakt tačka za pitanja međunarodne pravosudne saradnje, čiji kontakt detalji su objavljeni na zvaničnoj internet stranici Ministarstva pravde.

Crna Gora je u septembru 2018. godine pristupila Programu pravde Evropske unije. Na taj način će u narednom periodu biti omogućena kvalitetnija saradnja sa pravosudnim sistemima država članica EU i obezbijeđene čvršće garancije zaštite prava crnogorskih građana u cjelokupnom evropskom pravosudnom prostoru. Učešćem u ovom programu Crna Gora će doprinijeti daljem razvoju evropskog prostora pravde utemeljenog na međusobnom priznavanju odluka i međusobnom povjerenju, te promovisati pravosudnu saradnju u građanskim i krivičnim stvarima, pravosudne obuke sa ciljem njegovanja zajedničke pravne i pravosudne kulture, efektivni pristup pravdi u Evropi, uključujući zaštitu prava žrtava krivičnih djela i procesna prava u krivičnim postupcima, pravosudnu saradnju u borbi protiv droga, uključujući aspekt prevencije kriminala.

U januaru 2015. godine u Ministarstvu pravde uveden je sistem elektronske evidencije predmeta međunarodne pravne pomoći u građanskim i krivičnim stvarima - Luris. Ovaj sistem

omogućava elektronsko evidentiranje i praćenje predmeta međunarodne pravne pomoći u građanskim i krivičnim stvarima, neposrednu kontrolu obrađenih predmeta i kontrolu zadržavanja predmeta kod obrađivača od trenutka dodjele do finalnog dokumenta od strane odgovornog lica, sa verifikacijom izlaznih dokumenata. Luris ima posebnu upotrebnu vrijednost u izvještavanju u okviru ispunjavanja međunarodnih obaveza Crne Gore, jer obrađuje i automatski ažurirati unos svakog dokumenta, omogućavajući na taj način vjerodostojne statističke podatke iz oblasti međunarodne pravne pomoći, koji su u svakom trenutku spremni da budu predmet informacije u međunarodnoj komunikaciji.

Na redovnoj sjednici Skupštine članica Međunarodne organizacije za razvoj prava - IDLO, održane 28. novembra 2017. godine u Rimu, Crna Gora je potpisala Sporazum o osnivanju, čime smo postali prva država Regiona koja pristupa ovoj međunarodnoj organizaciji, koja se isključivo bavi vladavinom prava.

U okviru aktivnosti na unapređenju normativnog okvira u oblasti pravosudne saradnje u građanskim i privrednim stvarima pripremljeni su nacrti Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izvršenju i obezbjeđenju. Nacrti ovih zakona dostavljeni su Evropskoj komisiji na mišljenje, dok se njihovo donošenje očekuje u 2019. godini, čime će biti postignuta potpuna usklađenost nacionalnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU u ovoj oblasti.

U cilju unapređenja postojećeg normativnog okvira, a nakon konsultacija sa EK, odlučeno je da se prenošenje pravne tekovine EU u oblasti pravosudne saradnje u krivičnim stvarima ne vrši kroz izmjene i dopune postojećeg Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima, već kroz donošenje Zakona o pravosudnoj saradnji u krivičnim stvarima sa državama članicama EU. Zakon je usvojen 2018. godine i na taj način je najveći dio pravne tekovine EU u ovoj oblasti prenesen u nacionalno zakonodavstvo.

U okviru Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu kontinuirano se realizuju programi obuke u oblasti međunarodne pravosudne saradnje u građanskim i krivičnim stvarima, kao i programi upoznavanja sa pravnom tekovinom Evropske unije, dok je u okviru projekta Eurol 2, 2018. godine otpočeo sa realizacijom program obuka sudija i tužilaca za primjenu standarda i instrumenata pravosudne saradnje u građanskim i krivičnim stvarima, koji će trajati do 2020. godine. U saradnji sa Predstavništvom UNICEF-a za Crnu Goru, Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu kontinuirano realizuje programe obuke o pravima djeteta u kontaktu sa pravosudnim institucijama i pravosuđu po mjeri djeteta, saglasno standardima SE i UN-a.

Sudovi su nastavili interaktivni dijalog sa sudijama Evropskog suda za ljudska prava. Jedan od vidova tog dijaloga ostvaruje se i kroz članstvo Vrhovnog suda Crne Gore u Mreži najviših sudova. Naime, Vrhovni sud Crne Gore je u maju 2017. godine, postao član Mreže najviših sudova. Mreža je osnovana od strane Evropskog suda za ljudska prava, u oktobru 2015. godine, sa ciljem razmjene informacija između najviših nacionalnih sudova i evropskog

partnera. Informacije se odnose na praksu Evropskog suda, Konvencijsko pravo i praksu, kao i na nacionalno pravo. Vrhovni sud Crne Gore saraduje sa Mrežom putem kontakt osobe. U cilju distribucije informacija koje Vrhovni sud Crne Gore dobija putem Mreže, pripremaju se mjesečni izvještaji koji se dostavljaju svim sudijama Vrhovnog suda Crne Gore, kao i svim predsjednicima sudova, koji su dužni da izvještaje proslijede odjeljenjima sudske prakse. Izvještaji sadrže kratak činjenični prikaz predmeta, najznačajnija pitanja o kojima je Evropski sud raspravljao, te da li je i zbog čega utvrdio povredu Konvencije.

U Ministarstvu pravde, kao centralnom organu komunikacije, 10 službenika postupa u predmetima međunarodne pravne pomoći i saradnje u građanskim i krivičnim stvarima, što predstavlja napredak u odnosu na raniji period.

Cijeneći značaj međunarodne saradnje u vršenju poslova iz nadležnosti Državnog tužilaštva, u 2018. godini, ostvareno je organizaciono članstvo crnogorskih tužilaca u Međunarodnom udruženju tužilaca – IAP. Takođe, potpisan je protokol između Vrhovnog državnog tužilaštva Crne Gore i Uprave za kriminal i pomilovanje Ministarstva pravde Republike Francuske koja je zastupala Javno tužilaštvo, kojim je utvrđen model sporazuma o osnivanju francusko-crnogorskog zajedničkog istražnog tima, kao i Memorandum o saradnji Državnog tužilaštva Crne Gore i Državnog tužilaštva Palestine, u cilju zaštite ljudskih prava i sloboda sa stanovišta razumijevanja njihovog značaja u jačanju i unaprjeđenju saradnje u borbi protiv kriminala.

Glavni izazovi u ovoj oblasti će biti usklađivanje sa preostalim dijelom pravne tekovine EU u oblasti pravosudne saradnje, kako u građanskim tako i u krivičnim stvarima. Takođe, potrebno je nastaviti sa osposobljavanjem predstavnika svih relevantnih institucija za primjenu instrumenata EU, uključujući i obuke u cilju unapređenja nivoa poznavanja engleskog jezika.

JACANJE DOSTUPNOSTI, TRANSPARENTNOSTI I JAVNOG POVJERENJA U PRAVOSUĐE

Dostupnost pravosuđa

Pretpostavke za značajno unaprjeđenje dostupnosti pravosuđa, stvorene su usvajanjem Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, koji je u primjeni od 2012. godine. Nakon sedam godina implementacije ovog Zakona, sa sigurnošću se može konstatovati da sistem besplatne pravne pomoći funkcioniše i doprinosi ostvarivanju prava na pravično suđenje i jednak pristup sudu najranjivih grupa.

Dalje unaprjeđenje zakonskog okvira ostvareno je 2015. godine, izmjenama zakona, koje su omogućile da se ovo pravo proširi kako u pogledu postupka u kojem se može ostvariti, tako i u pogledu lica koja ga mogu zahtijevati. U skladu sa ovim izmjenama, besplatna pravna

pomoć se može koristiti i u postupku pred javnim izvršiteljem, a mogu je koristiti i lica koja ne ispunjavaju imovinske uslove propisane zakonom, ukoliko su materijalno ugroženi zbog drugih, zakonom propisanih razloga ili su u stanje ugroženosti došli zbog neizvršavanja predmeta. Takođe, žrtve krivičnog djela nasilje u porodici ili u porodičnoj zajednici i trgovine ljudima, kao i žrtva nasilja u porodici u skladu sa zakonom kojim se uređuje zaštita od nasilja u porodici, prepoznate su kao privilegovani korisnici ovog prava.

Na ime besplatne pravne pomoći, na dan 31.12.2018. godine utrošeno je 169.586,70€, što predstavlja značajno povećanje u odnosu na period prije važenja Strategije (15.298,40 € isplaćenih sredstava u 2013. godini).

Nedostaci koji su evidentirani za vrijeme važenja prethodne Strategije, a koji se odnose na informisanost javnosti o besplatnoj pravnoj pomoći, kao i na saradnju sudova sa nevladinim organizacijama, dijelom su otklonjeni saradnjom Udruženja sudija i Centra za demokratsku tranziciju sa sudovima koja je rezultirala izradom brošura i organizovanjem konferencije za novinare, kao i isticanjem brošura na internet stranicama sudova. Takođe, u cilju afirmisanja sistema besplatne pravne pomoći među studentima, Osnovni sud u Podgorici kontinuirano realizuje sporazum o saradnji/volontiranju studenata.

Kako bi se otklonili nedostaci prepoznati nakon sprovođenja prethodne Strategije, a koji su vezani za nemogućnost fizičkog prisustva licima sa invaliditetom zgradama pravosudnih institucija, izrađena je Analiza pristupa sudovima lica sa invaliditetom. U skladu sa nalazima Analize, u zgradi Vrhovnog suda Crne Gore, u kojoj su smješteni i Viši i Apelacioni sud, kao i zgradi Osnovnog suda u Podgorici, završen je projekat izgradnje lifta, i na taj način omogućen je nesmetan pristup ovim sudovima svim građanima.

U cilju daljeg unapređenja prostornih uslova za rad, obrazovana je Komisija za nadzor implementacije Projekta adaptacije sudova, čiji je zadatak da nadzire realizaciju ovog Projekta, a koji se nalazi na Jedinstvenoj listi prioriternih infrastrukturnih projekata koje je usvojila Nacionalna investiciona komisija. Planirana je i izrada Analize prostornih kapaciteta i opremljenosti sudova. Na ovom zadatku, obezbijedena je podrška eksperata koji su angažovani preko projekta EUROL II, a koji su obišli sve zgrade sudova u Crnoj Gori, na osnovu čega je u januaru 2019. godine izrađen Izveštaj o procjeni infrastrukture pravosudnih organa u Crnoj Gori, sa odgovarajućim zaključcima i konkretnim preporukama za unapređenje infrastrukture pravosudnih organa na kratkoročnom, srednjoročnom i dugoročnom planu.

Određene aktivnosti su sprovedene i na poboljšanju tehničkih uslova za rad u sudovima. Tako je u Višem sudu u Podgorici, u 2017. godini, završen projekat tehničkog opremanja sudnice, koji je realizovan uz finansijsku podršku ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Crnoj Gori, čime je, između ostalog, omogućeno pružanje signala televizijama za direktan prenos suđenja, koja mogućnost se aktivno koristi.

U cilju unapređenja prostornih uslova za rad državnih tužilaštava, u 2016. godini, obezbjeđene su nove prostorije za potrebe Osnovnog državnog tužilaštva u Cetinju i Osnovnog državnog tužilaštva u Kotoru, te stvoreni uslovi za adekvatan pristup za određene kategorije lica. U 2018. godini, Vlada Crne Gore je za potrebe Državnog tužilaštva dala na korišćenje građevinsko zemljište u cilju izgradnje novog objekta, te formirana Komisija za pripremu projektnog zadatka za izradu tehničke dokumentacije za izgradnju ovog objekta. Izgradnja zgrade Državnog tužilaštva, u kojoj bi bila smještena državna tužilaštva sa sjedištem u Podgorici i Sekretarijat Tužilačkog savjeta, nalazi se na Jedinствenoj listi prioriternih infrastrukturnih projekata koju je usvojila Nacionalna investiciona komisija, a kapitalnim budžetom za 2019. godinu planirana je izrada tehničke dokumentacije za novi objekat Državnog tužilaštva u Podgorici. Takođe, obezbijedena je podrška eksperata koji su angažovani u okviru projekta EUROL II, a koji su posjetili sve zgrade državnih tužilaštava u Crnoj Gori, izuzev državnih tužilaštava smještenih u Podgorici, na osnovu čega je sačinjen nacrt pojedinačnih izvještaja za sva državna tužilaštva koja su bila predmet procjene od strane eksperata. U dostavljenim izvještajima data je detaljna procjena infrastrukturnih kapaciteta svih državnih tužilaštava u Crnoj Gori sa preporukama na koji način se može unaprijediti postojeća infrastruktura, odnosno gdje je potrebno vršiti adaptaciju postojećih objekata, a gdje iz razloga ekonomičnosti ne bi bilo opravdano vršiti dalja ulaganja, te samim tim je potrebno obezbijediti nove objekte za smještaj određenih državnih tužilaštava, izuzev državnih tužilaštava smještenih u Podgorici. Takođe, procjena nije rađena za državno tužilaštvo u Pljevljima, kao i Sekretarijat Tužilačkog savjeta, s obzirom da se isti nalaze u zakupljenim prostorijama.

Kako bi se građani upoznali sa radom sudskih vještaka, notara i javnih izvršitelja, na internet stranici Ministarstva pravde postavljen je informativni materijal o njihovom funkcionisanju, koji se redovno ažurira.

Pomaci u pogledu unaprjeđenja fizičke dostupnosti zgradama sudova i državnih tužilaštava, kao i u sveukupnom unaprjeđenjenju infrastrukture, bili su ograničeni u prethodnom periodu. Na neophodnost preduzimanja rekonstrukcija postojećih zgrada, kao i na izmještanje pojedinih sudova i državnih tužilaštava na nove lokacije, ukazala je i analiza urađena u okviru projekta „Eurol 2“ – Procjena infrastrukture pravosudnih organa u Crnoj Gori“.

Takođe, istraživanje Svjetske banke koje se, između ostalog, odnosilo i na ocjenu efikasnosti i kvaliteta pravosuđa, pokazuje da sudije i državni tužioci ističu da na ove parametre njihovog rada značajno utiče neodgovarajuća infrastruktura.

U narednom periodu je potrebno uspostaviti uslove za pripremu i sprovođenje budućih aktivnosti na poboljšanju radnih uslova, komfora, tehnologije i bezbjednosti, a sve u cilju realizacije intervencija tekućeg i investicionog održavanja, sanacije, energetske sanacije, adaptacije, rekonstrukcije, dogradnje i nadgradnje postojećih i izgradnje novih zgrada.

Transparentnost, javno povjerenje u pravosuđe i ujednačavanje sudske prakse

Transparentnost i ujednačena sudska praksa značajno utiču na javno povjerenje u rad pravosuđa.

Odluke sudova dostupne su na portalu www.sudovi.me. Osim nacionalne prakse, na portalu se mogu naći i sve odluke Evropskog suda za ljudska prava protiv Crne Gore, kao i ostale odabrane presude ovog Suda.

Crnogorsko pravosuđe je prethodnih godina ostvarilo veliki napredak u dijelu transparentnosti i otvorenosti sudova. Sudovi imaju svoje internet stranice na kojima objavljuju informacije o zakazanim ročištima, sudske odluke, godišnje izvještaje o radu, kao i ostala dokumenta koja su bitna za informisanje javnosti. Pored ovih podataka, na internet stranicama sudova objavljuju se i rješenja o postavljanju branioca po službenoj dužnosti, kao i rješenja o njihovoj naknadi. U toku je rad na povećanju funkcionalnosti internet stranica sudova za prekršaje, što će biti u potpunosti završeno kada se u tim sudovima implementira informacioni sistem pravosuđa. Nastavljena je i praksa redovnih konferencija za medije na kojima se predstavlja rad sudova. Takođe, na internet stranicama svih sudova, mogu se objaviti audio snimci završnih riječi stranaka i branioca u krivičnom postupku, kao i objava odluka u predmetima za koje postoji veliko interesovanje javnosti. Odobreno je i audio-vizuelno snimanje i televizijski prenos glavnog pretresa u jednom krivičnom predmetu.

Nevladina organizacija «Centar za demokratsku tranziciju», sprovela je istraživanje o transparentnosti rada sudova, koje je pokazalo da je Vrhovni sud Crne Gore ostvario najbolji rezultat, ispunivši 90,48% indikatora transparentnosti.

Vrhovni sud Crne Gore, u realizaciji ustavne nadležnosti obezbjeđenja jedinstvene primjene zakona od strane sudova, u svom sastavu ima Odjeljenje sudske prakse i pravne informatike, kao i Odjeljenje za praćenje sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava i prava Evropske unije. Oba odjeljenja, u saradnji sa Programskom kancelarijom Savjeta Evrope, odnosno AIRE Centrom iz Londona, organizuju redovne sastanke sa predsjednicima odjeljenja sudske prakse i predsjednicima sudova.

Takođe, Vrhovni sud Crne Gore je, u saradnji sa AIRE Centrom, sačinio Izvještaj o primjeni Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u praksi Vrhovnog suda sa preporukama, koji se odnosi na usklađenost prakse sudova u Crnoj Gori sa standardima iz Konvencije. Još jedan značajan dokument je proistekao iz ove saradnje. Naime, uz podršku AIRE Centra, Vrhovni sud Crne Gore i Kancelarija zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu, sačinili su Analizu presuda Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru. Analiza obrađuje presude protiv Crne Gore u kojima je Evropski sud utvrdio povredu prava zajemčenih Konvencijom, a obuhvata period od prve presude u slučaju Bijelić protiv Crne Gore iz 2009. godine, zaključno sa presudama koje su donijete do 31.12.2017. godine.

Vrhovni sud je postao član Mreže najviših sudova u maju 2017. godine, koja je obrazovana od strane Evropskog suda za ljudska prava sa ciljem razmjene informacija između Evropskog suda i najviših nacionalnih sudova država članica Savjeta Evrope. Odjeljenje za praćenje sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava i prava Evropske unije sačinjava mjesečne izvještaje o najnovijoj praksi Evropskog suda koje dostavlja svim sudijama Vrhovnog suda, predsjednicima sudova i predsjednicima odjeljenja sudske prakse.

I druge institucije su unaprjeđivale transparentnost svog rada. Sudski savjet je usvojio Strategiju za odnose sa javnošću i informisanje Sudskog savjeta i Akcioni plan za realizaciju strategije (2018-2019). Savjet objavljivanjem na web stranici najava o planiranim sjednicama, kao i saopštenja sa održanih sjednica blagovremeno informiše javnost o svim aktivnostima koje se odnose na rad ovog organa i njegovih radnih tijela. Nastavljena je praksa objavljivanja svih odluka sa obrazloženjem kao i drugih informacija koje se odnose na rad Savjeta u cjelini, kao i njegovih članova. Sjednice Savjeta su otvorene za javnost tako da predstavnici medija i civilnog sektora mogu prisustvovati istima, osim kada je zakonom propisano drugačije. Predsjednik i članovi Savjeta dali su doprinos transparentnosti i podizanju javnog povjerenja u rad sudstva i rada Savjeta, kroz gostovanje u štampanim i elektronskim medijima i online portalima. Takođe su bili učesnici u velikom broju obuka i treninga, savjetovanja, okruglih stolova, konferencija, od kojih su neke međunarodnog karaktera.

Državno tužilaštvo je ostvarilo veliki napredak po pitanju transparentnosti svog rada. Istraživanje sprovedeno u 2015. godini od strane NVO Centar za demokratsku tranziciju (CDT), pokazalo je da je Državno tužilaštvo najotvorenija institucija u Crnoj Gori, a indikator transparentnosti se sa 4 % u 2014. godini, povećao na 99% u 2015. godini.

Na web stranicama Državnog tužilaštva kontinuirano se objavljuju potvrđene optužnice i druge informacije od značaja za rad tužilaštva i informisanje javnosti (međunarodni sporazumi, memorandumi, programi rada, vodiči za slobodan pristup informacijama, planovi integriteta, godišnji izvještaji o radu, rješenja o postavljanju branioca po službenoj dužnosti i sl.). Nastavljena je praksa, uspostavljena od izbora Vrhovnog državnog tužioca 2014. godine, da se organizuju radni sastanci sa predstavnicima nevladinog sektora. Takođe, nastavljena je praksa davanja izjava za medije povodom konkretnih slučajeva, kao i gostovanja u televizijskim emisijama povodom različitih tema, odgovaranja na novinarska pitanja u kratkom roku, kao i organizovanja konferencija za medije sa Upravom policije. Tokom 2017. godine organizovani su Dani otvorenih vrata. Tim povodom prostorije Državnog tužilaštva u Podgorici posjetili su dekan i studenti Pravnog fakulteta Univerziteta Crne Gore u Podgorici, kojom prilikom su studenti Pravnog fakulteta Univerziteta Crne Gore u direktnom razgovoru razmijenili mišljenja sa Vrhovnim državnim tužiocem i njegovim saradnicima, a takođe se upoznali sa uslovima u kojima rade državni tužioci i obišli prostorije u kojima se obavljaju saslušanja.

I Tužilački Savjet je u cilju unapređenja transparentnosti rada preduzeo određene aktivnosti, pa se tako na web stranici mogu naći sve informacije od značaja za rad Tužilačkog savjeta i od interesa javnosti.

Vrhovno državno tužilaštvo je u saradnji sa OESC-om izradilo dva dokumenta – Strategija za odnose s javnostima i Vodič kroz krivični postupak i razvoj komunikacijskih vještina, kao i Uputstvo za komunikaciju s medijima. U skladu sa navedenim organizovane su obuke za odnose s javnošću koje su pohađali svi tužioci portparoli, ali i drugi državni tužioci.

Kako bi se rad svakog državnog tužilaštva, Sekretarijata Tužilačkog savjeta, ali i postignuti rezultati približili javnosti, pristupilo se izradi Biltena Državnog tužilaštva koji je predstavljen tokom Dana državnih tužilaca Crne Gore 2017. i 2018. godine. Ova publikacija koja sadrži i autorske članke na konkretne teme pojedinih državnih tužilaca objavljena je na crnogorskom i engleskom jeziku, a dostupna je i putem internet stranice www.tuzilastvocg.me.

Na web stranici Ministarstva pravde kreiran je poseban dio koji se odnosi na prava djeteta, a koji ima za cilja da, na djeci primjeren način, informiše i podigne svijest djece i njihovih porodica o njihovim pravima i kojim institucijama da se obrate u slučaju da su im ista prekršena.

Period važenja prethodnog strateškog dokumenta, obilježen je preduzimanjem brojnih aktivnosti u cilju unaprjeđenja stanja u oblasti transparentnosti, javnog povjerenja u pravosuđe i usklađivanja sudske prakse. Povjerenje u pravosuđe se ne može posmatrati odvojeno od njegove efikasnosti, dostupnosti, integriteta, pa će napredak u ovim oblastima, imati za cilj i unaprjeđenje povjerenja u pravosuđe. Kako bi percepcija pravosuđa sa aspekta građana, poslovnog sektora i advokata, unaprijedila, neophodno je da se jačaju mehanizmi komunikacije pravosudnih organa sa javnošću, putem institucionalizovanih, profesionalnih kanala saradnje, sa utvrđenim protokolima postupanja i predstavljanja rezultata.

U dijelu ujednačavanja sudske prakse, koja značajno utiče na povjerenje u pravosuđe, potrebno je nastaviti sa aktivnostima koje se odnose na praćenje nacionalne sudske prakse, ali i prakse Evropskog suda za ljudska prava i Suda pravde Evropske unije. U tom cilju, neophodno je vršiti diseminaciju odluka ovih sudova, ali i izrađivati odgovarajuća analitička dokumenta.

RAZVOJ PRAVOSUDNIH INSTITUCIJA I DRUGIH INSTITUCIJA U FUNKCIJI PRAVOSUĐA

Značajni rezultati u reformi pravosudnog sistema u implementaciji Strategije reforme pravosuđa 2014-2018. postignuti su u razvoju pravosudnih i drugih institucija u funkciji pravosuđa kroz jačanje njihovih stručnih i administrativnih kapaciteta.

Ministarstvo pravde

Zapošljavanjem novih službenika i njihovom kontinuiranom obukom unaprijeđeni su kapaciteti Ministarstva pravde u dijelu praćenja procesa evropskih integracija.

Takođe, nakon formiranja Direktorata za građansko zakonodavstvo i nadzor, u čijoj nadležnosti je kontrola rada javnih izvršitelja i notara, unaprijeđeni su kapaciteti Ministarstva pravde u tom dijelu tako da od sistematizovana tri radna mjesta pravosudnog inspektora, nadzor vrše dva, kao i jedan samostalni savjetnik koji je zaposlen u 2018. godini.

Ipak, i dalje postoji potreba za jačanjem stručnih i administrativnih kapaciteta ministarstva, kao i za kontinuiranom obukom i specijalizacijom zaposlenih.

Sudski savjet

Jačanju stručnih kapaciteta Sudskog savjeta, značajan doprinos dali su kako članovi Savjeta tako i članovi njegovih radnih tijela i komisija, učešćem na brojnim obukama, radionicama, međunarodnim i regionalnim konferencijama, studijskim posjetama kroz projekte gdje je ovaj organ partner. Teme navedenih obuka su se odnosile u najvećoj mjeri na primjenu etičkog kodeksa, disciplinske odgovornosti i postupke, sistem ocjenjivanja kako sudija koje se ocjenjuju, tako i sudija i predsjednika sudova koji su bili članovi vijeća za ocjenjivanje, kao i uloge predsjednika suda u obezbjeđivanju nezavisnosti i odgovornog sudstva.

Podršku Sudskom savjetu radi ostvarivanja njegovih ustavnih i zakonskih nadležnosti pruža Sekretarijat koji obavlja finansijske, administrativne, informatičke, analitičke i druge poslove od značaja za Sudski savjet kao i poslove od zajedničkog interesa za sudove. Sekretarijat je nastavio jačanje administrativnih kapaciteta pa je u periodu 2014-2018 zaposleno 14 službenika, na poslovima održavanja i razvoj informacionog sistema, finasijsko upravljanje, odnosi s javnošću i normativne djelatnosti.

Polazeći od nadležnosti Savjeta, postojeće organizacije i broja zaposlenih u Sekretarijatu, i dalje postoji potreba za jačanjem stručnih specijalističkih znanja zaposlenih u zavisnosti od organizacione jedinice, kao i unaprijeđivanje kapaciteta povećanjem broja

izvršilaca ili dodatnim jačanjem stručnih kapaciteta zaposlenih kako bi mogli da odgovore svim potrebama rada.

Zaposleni u Sekretarijatu Sudskog savjeta savjeta pohađali su 12 obuka za 24 zaposlena, a u 2017. godini 7 obuka za 9 zaposlenih, koje su se odnosile na cyber bezbjednost, javne nabavke, kancelarijsko poslovanje, statističko izvještavanje i etički kodeks.

Iako je u periodu 2014-2018. došlo do povećanja budžeta za Sudski savjet sa 715.382,63 na 1.351.345,60€, opredijeljena sredstva su nedovoljna za potrebe rada Sudskog savjeta.

Tužilački savjet

Tužilački savjet je, tokom prethodnog perioda, veliku pažnju posvetio jačanju stručnih kapaciteta, kako članova Tužilačkog savjeta, tako i njegovih radnih tijela i komisija, učesćem na brojnim obukama, radionicama, konferencijama, studijskim posjetama kroz projekte gdje je ovaj organ partner. Teme navedenih obuka su se odnosile u najvećoj mjeri na primjenu Etičkog kodeksa državnih tužilaca, postupak disciplinske odgovornosti, sistem profesionalnog ocjenjivanja, kao i obezbjeđivanje samostalnosti i odgovornosti državnih tužilaca.

Značajnu institucionalnu podršku radu Tužilačkog savjeta radi ostvarivanja njegovih ustavnih i zakonskih nadležnosti pruža Sekretarijat Tužilačkog savjeta, koji je uspostavljen 2015.godine, na osnovu Zakona o Državnom tužilaštvu, radi profesionalnog obavljanja stručnih, finansijskih, administrativnih, informatičkih, analitičkih i drugih poslova Tužilačkog savjeta i poslova od zajedničkog interesa za sva državna tužilaštva. Sekretarijatom rukovodi Sekretar. Do formiranja Sekretarijata, administrativno-tehničke poslove za potrebe Tužilačkog savjeta obavljali su službenici Vrhovnog državnog tužilaštva.

Shodno Pravilniku o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji, Sekretarijat Tužilačkog savjeta ima četiri organizacione jedinice: Odjeljenje za statusna pitanja državnih tužilaca i rukovodilaca državnih tužilaštava i njihovu edukaciju; Informatičku službu; Službu za opšte i kadrovske poslove i Službu za računovodstvo i finansije.

Popunjavanje radnih mjesta u Sekretarijatu je vršeno u skladu sa raspoloživim budžetskim sredstvima i prostornim kapacitetima. Uprava za imovinu je u toku 2017.godine nakon sprovedenog postupka javne nabavke, zakupila poslovni prostor za potrebe smještaja Sekretarijata Tužilačkog savjeta, pa je od 1. decembra 2017. godine Sekretarijat počeo sa radom u novim prostorijama. U Sekretarijatu je, pored sekretarke, zaposleno 19 službenika i namještenika.

U toku 2016. godine, zaposleni u Sekretarijatu Tužilačkog savjeta pohađali su ukupno 29 obuka, a u 2017. godini 35 obuka u organizaciji Uprave za kadrove, Centra za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu, Ministarstva pravde, Ministarstva finansija i drugih organa i

pravnih lica, na teme etika i integritet, kancelarijsko poslovanje, rodna ravnopravnost, javne nabavke, finansijsko računovodstveni poslovi, statističko izvještavanje i dr.

Iako je u periodu 2014-2018 došlo do povećanja budžeta za Tužilački savjet sa 131.823,50 € na 541.114,38 €, opredijeljena sredstva su nedovoljna za potrebe rada Tužilačkog savjeta i Sekretarijata. Takođe, i dalje postoji potreba za razvijanjem administrativnih kapaciteta Sekretarijata Tužilačkog savjeta.

Centar za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu

Crna Gora je kroz usvajanje Zakona o Centru za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu u oktobru 2015. godine stvorila sve pravne pretpostavke za osnivanje Centra za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu kao nezavisnog organa koji organizuje i sprovodi obuke za sudije, državne tužioce i ostale pravosudne profesije. Od početka 2016. godine, Centar postoji i funkcioniše kao autonomna institucija, čime su stvoreni institucionalni preduslovi za ispunjavanje evropskih standarda shodno kojima institucije nadležne za organizovanje i sprovođenje obuka treba da budu kako institucionalno tako i finansijski nezavisne u segmentu kreiranja programa obuka i vršenja nadzora nad sprovođenjem programa obuka za nosioce pravosudnih funkcija. Takođe, Crna Gora je na ovaj način realizovala dio nastojanja da svoje pravosudno institucionalno ustrojstvo usklađuje sa standardima i najboljim primjerima iz zemalja članica Evropske Unije.

Centar je u dvije godine postojanja postigao značajne rezultate u svom radu. Nakon osnivanja organa rukovođenja i stvaranja uslova za nesmetano funkcionisanje Centra kroz uspostavljanje Sekretarijata Centra, posebno se ističu sljedeći rezultati dostignuti u prethodnom periodu: stvoren je respektabilan tim predavača i trenera; definisani su novi programi obuka za sudije i državne tužioce; organizovani su brojni programi u okviru kontinuirane obuke nosilaca pravosudnih funkcija; prve generacije kandidata za sudije i državne tužioce su prošle kroz novi program inicijalne obuke; ostvaren je značajan nivo prepoznatljivosti na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom planu; unaprijeđena je saradnja sa međunarodnim organizacijama i institucijama itd.

Međutim, prepoznajući značaj daljeg institucionalnog razvoja, uočeni su određeni izazovi u budućem radu, a koji se odnose na unaprjeđenje kvaliteta obuka, organizacioni razvoj i jačanje institucije, prepoznatljivost i vidljivost Centra, kao i unaprjeđenje zakonskih odredbi koje se odnose na funkcionisanje Centra i Sekretarijata Centra.

Pravosudne i druge profesije

Advokati

Skupština Crne Gore je 2017. godine donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o advokaturi, kojim je izvršeno usaglašavanje ovog zakona sa pravnom tekovinom Evropske unije, na način što su obezbijeđeni uslovi za bavljenje poslovima advokature za advokate iz država članica Evropske unije, usaglašavanje sa aspekta slobode konkurencije u pogledu saglasnosti Vlade za usvajanje advokatske tarife i otklonjeni su nedostaci koji su uočeni u dosadašnjoj primjeni zakona. U skladu sa novim zakonskim rješenjima, Upravni odbor Advokatske komore Crne Gore je, uz prethodnu saglasnost Vlade Crne Gore, u novembru 2017. godine donio je Advokatsku tarifu AKCG.

Notari

Skupština je 2016. godine donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o notarima, kojim su izvršene izmjene zakona u dijelu kojim se regulišu poslovi notara, arhiva notara, zaposleni kod notara, kao i postupak disciplinske odgovornosti notara zbog povreda službene dužnosti.

Vlada Crne Gore je na sjednici od 17. juna 2016. godine usvojila Analizu rada notara sa posebnim osvrtom na rad u ostavinskim predmetima.

Notarska komora je u proteklom periodu izradila informativne flajere u cilju promovisanja notarijata u Crnoj Gori. Flajeri su distribuirani svim sudovima u Crnoj Gori. Ovlašćena službena lica za nadzor Ministarstva pravde u skladu sa Planom nadzora rada notara redovno kontrolišu njihov rad. Program za obavezno umrežavanje svih crnogorskih notara je završen i očekuje se njegova primjena. Nakon stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o vanparničnom postupku, na osnovu koga su notari preuzeli nadležnost u vođenju ostavinskih postupaka, organizovane su obuke notara na ovu temu.

Nakon formiranja Direktorata za građansko zakonodavstvo i nadzor, u čijoj nadležnosti je nadzor nad radom rada javnih izvršitelja i notara, unaprijeđeni su kapaciteti Ministarstva pravde u tom dijelu tako da od sistematizovana tri radna mjesta pravosudnog inspektora, za sada nadzor vrše dva, a zaposlen je i jedan samostalni savjetnik u 2018. godini.

Javni izvršitelji

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o javnim izvršiteljima, koji je donijet 2017. godine, uvedena je ravnomjerna raspodjela predmeta za predmete u kojima se kao izvršni povjericilac pojavljuju državni organi, organi državne uprave, organi lokalne samouprave i lokalne uprave, ustanove i drugi subjekti koji vrše javna ovlašćenja kao i privredna društva u kojima je država većinski vlasnik kapitala. Pored toga, u cilju jačanja odgovornosti javnih izvršitelja, unaprijeđene su odredbe zakona koje se odnose na disciplinske povrede i disciplinski postupak, kao i uslovi za imenovanje javnih izvršitelja.

Kontinuirano se donose odluke o imenovanju javnih izvršitelja. Ministarstvo pravde je u saradnji sa OEBS-om organizovalo niz okruglih stolova za javne izvršitelje.

Uspostavljen je jedinstveni softverski sistem za javne izvršitelje.

Centar za posredovanje i posrednici

U Centru za posredovanje se vodi uredna evidencija o sprovedenim postupcima posredovanja, na osnovu koje se sačinjavaju izvještaji za određene periode. Urađena je Analiza postojećeg broja posrednika i njihovog rada, kao i Analiza postojećih administrativnih kapaciteta Centra za posredovanje. Vlada je u decembru 2018. godine donijela Program alternativnog rješavanja sporova 2019-2021. sa pratećim akcionim planom. Unaprijeđen je rad Centra za posredovanje, organizovane su edukacije posrednika, sudija, državnih tužilaca i advokata a sprovedene su i brojne aktivnosti u cilju unaprjeđenja transparentnosti rada Centra i promocije alternativnih načina rješavanja sporova.

Sudski vještaci

Donošenjem Zakona o sudskim vještacima u 2016. godini napravljen je korak ka efikasnijem i kvalitetnijem radu sudskih vještaka u postupcima pred državnim organima. Ovim zakonom unaprijeđene su norme koje se odnose na postupak postavljenja i razrješenja sudskih vještaka, a sa ciljem efektivnije kontrole rada vještaka i efikasnije mjere za pokretanje postupka njihove odgovornosti. Prema novim zakonskim rješenjima vještak se postavlja na vrijeme od šest godina i može biti ponovo postavljen.

Od dana stupanja na snagu zakona, Komisija za sudske vještake donijela je 386 rješenja o postavljenju sudskih vještaka za određene oblasti vještačenja.

Udruženje sudskih vještaka kontinuirano vrši obuku sudskih vještaka.

Tumači

Skupština je 2016. godine donijela Zakon o tumačima. Ovim zakonom značajno su unaprijeđeni uslovi za postavljenje tumača na način što se tumači postaju na vrijeme od pet godina, postavljenje za tumača omogućeno i državljanima države članice Evropske unije, proširen je obim poznavanja pravne materije kojom tumač treba da vlada, detaljno su uređeni uslovi i način razrješenja tumača, kao prava i obaveze tumača.

U skladu sa novim zakonskim rješenjima donijeto su odluke o postavljenju 303 tumača.

Ipak, u dosadašnjoj primjeni propisa koji se odnose na rad pravosudnih i drugih profesija (advokati, notari, javni izvršitelji, posrednici, sudski vještaci i tumači) uočene su određene slabosti u pogledu nedovoljno razvijenog sistema disciplinske/etičke odgovornosti, nepostojanja adekvatnih programa njihove kontinuirane edukacije i mehanizama za praćenje i ocjenu njihovog rada, jačanje stručnih kapaciteta komora odnosno udruženja u ovim profesijama itd.

III. STRATEŠKI CILJEVI REFORME PRAVOSUĐA

3.1. JAČANJE NEZAVISNOSTI, NEPRISTRASNOSTI I ODGOVORNOSTI PRAVOSUĐA

Nezavisno i nepristrasno pravosuđe predstavlja temelj vladavine prava, neophodan je uslov za obezbjeđenje pravne sigurnosti građana i jedan od ključnih prioriteta Crne Gore u procesu integracije u EU.

Jačanje nezavisnosti i nepristrasnosti pravosuđa ostaje jedan od najvažnijih strateških ciljeva i u ovom ciklusu reformskih aktivnosti crnogorskog pravosuđa. Unaprijeđeni zakonodavni i institucionalni okvir u ovoj oblasti predstavlja adekvatan pravni osnov za implementaciju usvojenih standarda jedinstvenog, transparentnog i na zaslugama zasnovanog sistema izbora nosilaca pravosudnih funkcija na nacionalnom nivou, kriterijuma za njihovo napredovanje i ocjenjivanje, kao i postupak/sistem njihove odgovornosti. Ostvarenje ovog strateškog cilja realizovaće se kroz tri ključne oblasti:

- nezavisnost pravosuđa;
- nepristrasnost pravosuđa;
- odgovornost pravosuđa.

a) Nezavisnost pravosuđa

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

Postojeći ustavni i zakonski okvir u oblasti pravosuđa, koji je ojačan usvajanjem organizacionih zakona u 2015. godini, pruža garancije za ostvarenje principa nezavisnosti i samostalnosti pravosuđa.

Princip nezavisnosti pravosuđa proklamovan je Ustavom Crne Gore, zakonima i međunarodnim ugovorima. Ustavom je proklamovano načelo podjele vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku. Odnos vlasti počiva na ravnoteži i međusobnoj kontroli.

Sudsku vlast vrše sudovi čija organizacija i funkcionisanje počiva na ustavnom načelu nezavisnosti i samostalnosti. Sud je samostalan i nezavistan, a u vršenju svojih dužnosti, sudije su dužne poštovati Ustav, zakone i međunarodne ugovore. Sudijska funkcija je stalna. Sudije uživaju funkcionalni imunitet, a mogu biti razriješeni funkcije i prestati im sudijska funkcija samo u slučajevima propisanim Ustavom. Sudije i predsjednike sudova bira i razrješava Sudski savjet, kao samostalan i nezavistan organ koji obezbjeđuje nezavisnost i samostalnost sudija i sudova. U nadležnosti Sudskog savjeta je da odlučuje i o disciplinskoj odgovornosti sudija i predsjednika sudova, obezbjeđuje korišćenje i funkcionalnost, jednoobraznost informacionog sistema u sudovima, stara se o edukaciji sudija i predsjednika

sudova i vrši druge poslove utvrđene zakonom. Osnivanje, organizacija i nadležnost sudova uređeni su Zakonom o sudovima, a kriterijumi za izbor i postupak izbora sudija, prava i dužnosti sudija i postupci disciplinske odgovornosti i razrješenja sudija razrađeni su Zakonom o Sudskom savjetu i sudijama.

Princip nezavisnosti za državne tužioce garantovan je Ustavom i Zakonom o Državnom tužilaštvu na način da je Državno tužilaštvo jedinstven i samostalan državni organ koji goni počiniocima krivičnih djela i drugih kažnjivih djela koja se gone po službenoj dužnosti. U vršenju svojih dužnosti Državno tužilaštvo postupa u skladu sa Ustavom, zakonima i međunarodnim ugovorima. Amandmanima na Ustav, proklamovano je da samostalnost Državnog tužilaštva obezbjeđuje Tužilački savjet, koji bira i razrješava rukovodioce državnih tužilaštava i državne tužioce. Državni tužioci uživaju funkcionalni imunitet, funkcija državnog tužioca je stalna, sa izuzetkom lica koje se prvi put bira za državnog tužioca na period od četiri godine.

Amandmanima na Ustav iz jula 2013. godine, predviđene su značajne novine u pogledu izbora predsjednika Vrhovnog suda, Vrhovnog državnog tužioca, sastava Sudskog savjeta, nadležnosti Tužilačkog savjeta. Izmjene se odnose i na sastav, način izbora sudija i funkcionalne nadležnosti Ustavnog suda Crne Gore.

Usvajanjem organizacionih zakona koji su donijeti u 2015. godini, zaokružena je normativna promjena pravosudnog sistema. Naime, izvršene su odgovarajuće izmjene u organizaciji i načinu rada sudova i prekršajnog sistema i stvoren je kvalitetan normativni okvir za uspostavljanje jedinstvenog, transparentnog i na zaslugama zasnovanog sistema izbora nosilaca pravosudne funkcije na nacionalnom nivou, sa kriterijumima njihovog trajnog dobrovoljnog premještanja, kao i sistema za periodično ocjenjivanje kao osnova za napredovanje i sistema odgovornosti sudija i državnih tužilaca. Takođe, sistem inicijalne i kontinuirane obuke u sudstvu i Državnom tužilaštvu je značajno unaprijeđen. Donijeti su Zakon o sudovima, Zakon o Sudskom savjetu i sudijama, Zakon o Državnom tužilaštvu, Zakon o Specijalnom državnom tužilaštvu, Zakon o Centru za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu i Zakon o pripravnicima u sudovima i Državnom tužilaštvu i pravosudnom ispitu.

Primjena novih zakonskih rješenja u odnosu na postupak izbora sudija i državnih tužilaca, plan slobodnih sudijskih odnosno tužilačkih mjesta, napredovanja i ocjenjivanja, počela je 1. januara 2016. godine. Iako je zakonodavni okvir iz oblasti pravosuđa usaglašen sa evropskim standardima, implementacija novih zakonskih rješenja ukazala je na određene nedostatke, i to:

- *postoje izazovi u pogledu usvajanja dvogodišnjih planova za popunjavanje slobodnih sudijskih mjesta* - Slobodna sudijska mjesta u sudovima popunjavaju se u skladu sa Planom slobodnih mjesta sudija na nivou Crne Gore koji sadrži mjesta sudija u svim sudovima koja će biti slobodna u naredne dvije godine. Polazna tačka prilikom izrade Plana je procjena potrebe za potpunom mjestima u prvostepenim sudovima (dobrovoljnim premještanjem, napredovanjem i javnim oglašavanjem za prvi izbor sudija). Parametar na osnovu kog se započinje postupak planiranja je odlazak u starosnu penziju sudije na bilo kom nivou suda. U zavisnosti od stepenosti suda, način

popunjavanja sudijskog mjesta varira, tako da se neka sudijska mjesta mogu popuniti samo napredovanjem, a za neka se mora primijeniti horizontalno pomjeranje sudija. Problem se javlja kod sudijskih mjesta u sudovima višeg stepena, kada se ne može procijeniti iz kog prvostepenog suda će doći pomjeranje. Tako za više sudove, Apelacioni i Vrhovni sud, mogu konkurisati sudije iz osnovnih, viših, Privrednog i Upravnog suda. Ova vrsta mobilnosti onemogućava planiranje slobodnih mjesta u okviru kategorije suda. Takođe, praksa je pokazala da postupak izbora sudija za prvostepene sudove traje dugo i da na taj način nije ostvarena svrha popunjavanja slobodnih mjesta u ovim sudovima. Međutim, životne situacije mogu u bitnom da utiču na Plan slobodnih mjesta. Razlozi upražnjavanja sudijskih mjesta kao što su smrt sudije, zahtjev za razrješenje iz ličnih razloga i drugi, nisu polazni parametri na koje se može računati prilikom donošenja Plana, i u tom slučaju se primjenjuje mogućnost izmjene Plana zbog izmjene okolnosti na osnovu kojih je izvršena procjena za popunu slobodnih mjesta sudija;

- *nedovoljno razvijene podsticajne mjere za trajno dobrovoljno horizontalno premještanje sudija i državnih tužilaca* - Nepostojanje odgovarajućih podsticajnih mjera za trajno dobrovoljno horizontalno premještanje sudija i državnih tužilaca otežava popunjavanje upražnjenih sudijskih i tužilačkih mjesta na nivou sudova i tužilaštava u Crnoj Gori. Potrebno je razmotriti određene materijalne podsticajne mehanizme kako bi sudije i državni tužioc i dobrovoljno prelazili iz jednog suda odnosno tužilaštva u drugo;
- *postoje određeni nedostaci zakonskih odredbi koje se odnose na inicijalnu obuku sudija i državnih tužilaca* - Praksa je ukazala na nedostatak zakonskih rješenja u dijelu izbora sudija Upravnog i Privrednog suda iz razloga što je neophodno izmijeniti odredbu prema kojoj lica koja već obavljaju sudijsku funkciju u drugom sudu ne bi trebalo da budu birani za kandidata za sudiju već za sudiju i umjesto inicijalne obuke prolaze samo kontinuiranu obuku, kao sudije koje mijenjaju referat ili napreduju. Takođe, predmet unaprjeđenja jeste i sagledavanje dužine trajanja inicijalne obuke sudija i državnih tužilaca i kandidata za sudije i državne tužioce, kao i predviđanja nekih izuzetaka u odnosu na sudstvo i Državno tužilaštvo u koje se može sprovoditi praktični dio inicijalne obuke. Pored prethodnog, uočeno je i da kandidat za sudiju, odnosno državnog tužioca, po sadašnjem zakonskom rješenju, ima manja ovlašćenja od savjetnika u sudu ili državnom tužilaštvu, pa procesne zakone treba izmijeniti u pogledu ovlašćenja kandidata za sudiju, odnosno državnog tužioca, kako bi mogli preduzimati određene radnje u postupcima;
- *postojanje ograničene prakse u dijelu primjene pravila o disciplinskoj odgovornosti i etičkom kodeksu sudija i državnih tužilaca* - Potrebno je razviti praksu, u smislu da komisije za etički kodeks daju određena savjetodavna mišljenja i preporuke, i

eventualno pristupiti izmjenama etičkih kodeksa radi jasnog propisivanja etičkih pravila u odnosu na propisane disciplinske prekršaje;

- *ograničena eksterna i interna finansijska nezavisnost pravosudnih organa* - eksterna nezavisnost je ograničena postojećim sistemom otpusta odobrenih budžetskih sredstava gdje je potrebna saglasnost Ministarstva finansija, a interna je ograničena jer se pravosudni organi u okviru budžeta za sudstvo i državno tužilaštvo ne prepoznaju kao posebne potrošačke jedinice, pa pojedini sudovi odnosno državna tužilaštva ne znaju koliki je iznos sredstava opredijeljen na nivou budžetske godine za taj sud odnosno državno tužilaštvo;
- Nedovoljna razvijenost administrativnih kapaciteta Sekretarijata Sudskog i Tužilačkog savjeta kako u pogledu broja zaposlenih, tako i u pogledu stručne osposobljenosti zaposlenih da odgovore svim potrebama rada, kao i nedovoljna finansijska sredstva za rad savjeta.

Operativni ciljevi:

Za jačanje nezavisnosti i samostalnosti pravosuđa u cilju prevazilaženja postojećih problema neophodno je:

- ❖ **Jačanje nezavisnosti i profesionalizma pravosuđa kroz punu implementaciju sistema planiranja ljudskih resursa u sudstvu i državnom tužilaštvu** - u narednom periodu potrebno je nastaviti sa primjenom zakonskih rješenja u odnosu na izbor i napredovanje sudija i državnih tužilaca i obezbijediti da se u budućnosti prevaziđu izazovi u pogledu usvajanja dvogodišnjih planova za popunjavanje slobodnih sudijskih mjesta, raspisivati jedinstvene konkurse na nivou Crne Gore, popunjavati upražnjena sudijska i tužilačka mjesta na transparentan način zasnovan na rezultatima. Potrebno je nastaviti sa primjenom sistema trajnog dobrovoljnog horizontalnog premještanja sudija i državnih tužilaca i razviti podsticajne mjere. Neophodno je dosljedno primjenjivati sistem ocjenjivanja sudija i državnih tužilaca i podići njihov nivo povjerenja u ovaj sistem kroz organizovanje obuka;
- **Indikator učinka 1:** Nezavisnost i profesionalizam pravosuđa ojačani kroz implementaciju sistema za izbor sudija i državnih tužilaca
- **Indikator učinka 2:** sistem za ocjenjivanje rada i napredovanje sudija i državnih tužilaca u potpunosti implementiran

- ❖ **Jačanje stručnih i kadrovskih kapaciteta sudova, državnih tužilaštava, Sudskog savjeta i Tužilačkog savjeta i njihovih Sekretarijata** - u dijelu praćenja i primjene prakse Evropskog suda za ljudska prava, unaprjeđenje stručnih i specijalističkih znanja za određene oblasti a naročito u pogledu upoznavanja standarda koji proizilaze iz međunarodnih dokumenata UN, SE i EU, sprovođenje inicijalnih i kontinuiranih obuka, jačanje analitičkih kapaciteta, podizati stručnu osposobljenost zaposlenih u primjeni novog informacionog sistema i budžetskom planiranju, izvršavanju budžeta i organizovati obuke za strane jezike.
 - **Indikator učinka:** Osnaženi stručni kapaciteti sudova, državnih tužilaštava, Sudskog savjeta i Tužilačkog savjeta i njihovih Sekretarijata kroz povećan broj sudija, državnih tužilaca i zaposlenih u sudstvu, Državnom tužilaštvu i savjetima koji su prošli edukaciju.

- ❖ **Jačanje finansijske nezavisnosti pravosuđa** - budući pravci jačanja finansijske nezavisnosti pravosuđa trebaju da idu ka jačanju samostalnosti pravosudnih organa u pogledu raspolaganja odobrenog razdjela budžeta za pravosudne organe, kao i na jačanje interne nezavisnosti tako da svaki sud, odnosno državno tužilaštvo, imaju prepoznata sredstva u okviru budžeta koja su namijenjena za njihov rad.
 - **Indikator učinka:** Unaprijeđen sistem finansijske nezavisnosti sudova i državnih tužilaštava u procesu planiranja i izvršenja budžeta, kroz prepoznavanje sudova i državnih tužilaštava kao posebnih budžetskih jedinica i samostalno upravljanje sopstvenim sredstvima.

b) Nepriistrasnost pravosuđa i odgovornost sudija i državnih tužilaca

Analiza stanja i idenitifikovani nedostaci

Ustavom Crne Gore propisano je da svako ima pravo na pravično i javno suđenje u razumnom roku pred nezavisnim, nepristrasnim i zakonom uspostavljenim sudom, kao i to da sud sudi na osnovu Ustava, zakona i potvrđenih i objavljenih međunarodnih ugovora. Ustavom su obuhvaćeni i principi javnosti suđenja, stalnosti sudske funkcije, funkcionalni imunitet, nespojivost sudijske i tužilačke funkcije sa poslaničkom i ostalim javnim funkcijama i profesionalnim obavljanjem drugih djelatnosti. Zakonom o sudovima je razrađen princip slučajne dodjele predmeta. Predviđena je odgovornost predsjednika suda ukoliko se predmeti dodjeljuju suprotno zakonu. Metod slučajne dodjele predmeta ostvaruje se kroz elektronsku dodjelu predmeta, putem pravosudnog informacionog sistema.

Zakonom o Državnom tužilaštvu, u okviru načela nepristrasnosti propisano je da se funkcija državnog tužioca vrši nepristrasno i objektivno, na principima zakonitosti i jednakosti pred zakonom. U odnosu na veoma bitnu garanciju za nepristrasno postupanje pravosudnih

organa, Zakonikom o krivičnom postupku i Zakonom o parničnom postupku, propisani su razlozi za izuzeće sudije i državnog tužioca, koji se uglavnom odnose na: sukob interesa, zatim niz razloga koji uključuju bračni, rodbinski i drugi odnos sudije sa strankama, ranije učešće postupajućeg sudije u tom predmetu, kao i slučaj postojanja drugih okolnosti koje izazivaju sumnju u nepristrasnost. Pored detaljno navedenih razloga za izuzeće, procesnim zakonima je uređen i postupak za izuzeće. Odredbe o izuzeću sudije i državnog tužioca u praksi se sprovode. Dodjela predmeta u Državnom tužilaštvu vrši se na način kojim se obezbjeđuje nepristrasnost, nezavisnost i efikasnost u radu.

Zakonom o sprječavanju korupcije propisana je obaveza sudija i državnih tužilaca da u roku od 30 dana od dana stupanja na funkciju podnesu Agenciji za sprječavanje korupcije izvještaj o svojoj imovini i prihodima, kao i o imovini i prihodima supružnika i djece ukoliko žive u zajedničkom domaćinstvu, prema stanju na dan izbora, postavljenja ili imenovanja. Takođe, sudije i državni tužiocu su u obavezi da u toku vršenja svoje funkcije jednom godišnje podnose godišnje izvještaje o prihodima i imovini, kao i druge izvještaje u skladu sa ovim zakonom. Prihvatanje poklona i nedostavljanje podataka o imovini i prihodima u skladu sa zakonom predstavlja teži disciplinski prekršaj, za koji se može izreći novčana kazna i zabrana napredovanja.

Usvojeni su Etički kodeksi za sudije i državne tužioce i obrazovane su Komsije za praćenje poštovanja etičkih kodeksa od strane sudija i državnih tužilaca. Izrađene su brošure za građane, sprovedene ankete javnog mnjenja, a u okviru Centra za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu sprovode se obuke sudija i državnih tužilaca na ovu temu.

Međutim, pored navedenih garancija nepristrasnosti sudija i državnih tužilaca postoje određeni nedostaci, i to:

- *ograničenja u metodi slučajne dodjele predmeta u sudovima za prekršaje* - Stupanjem na snagu Zakona o sudovima u martu 2015. godine prekršajni sistem uveden je u redovno sudstvo i osnovana su tri prekršajna suda sa odjeljenjima, kao i Viši sud za prekršaje. Međutim, slučajna dodjela predmeta nije obezbijeđena u sudovima za prekršaje, iz razloga što ovi sudovi nijesu dio pravosudnog informacionog sistema, koji zbog svoje zastarjelosti ne podržava mogućnost nadogradnje sistema i uključivanja ovih sudova u jedinstveni sistem dodjele predmeta

Operativni ciljevi:

- ❖ **Jačanje nepristrasnosti i integriteta nosilaca pravosudne funkcije kroz dosljedno poštovanje principa slučajne dodjele predmeta, primjenu odredaba o izuzeću i poštovanje etičkih kodeksa** - slučajna dodjela predmeta treba da bude obezbijeđena u svim sudovima bez obzira na veličinu suda; planove integriteta treba razvijati i pratiti njihovu primjenu.
 - **Indikator učinka 1:** Elektronska slučajna dodjela predmeta u primjeni u svim sudovima

- **Indikator učinka 2:** Funkcionisanje sistema izuzeća sudija i državnih tužilaca
- **Indikator učinka 3:** Poštovanje etičkih kodeksa od strane sudija i državnih tužilaca

c) Odgovornost drugih profesija u pravosuđu

Analiza stanja i identifikovani problem

Odgovornost u pravosuđu uređena je Ustavom, Zakonom o Sudskom savjetu i sudijama i Zakonom o Državnom tužilaštvu, tako da se razlikuje postupak disciplinske odgovornosti i postupak razrješenja.

Postupak utvrđivanja disciplinske odgovornosti sudija odnosno državnih tužilaca za lakše i teže prekršaje sprovodi Disciplinsko vijeće, a za najteže prekršaje Sudski, odnosno Tužilački savjet, po optužnom predlogu disciplinskog tužioca. Disciplinsko vijeće i Disciplinskog tužioca imenuje Sudski, odnosno Tužilački savjet, na period od dvije godine. Disciplinske sankcije koje se mogu izreći su: opomena, novčana kazna, zabrana napredovanja i razrješenje.

Prepoznati su sljedeći nedostaci sistema odgovornosti sudija i državnih tužilaca:

- postojanje ograničenih rezultata u oblasti disciplinske odgovornosti i poštovanja Etičkog kodeksa za sudije i tužioce;
- postojanje ograničene prakse u oblasti odgovornosti drugih profesija u pravosuđu - advokata, notara, javnih izvršitelja, sudskih vještaka i tumača;

Operativni ciljevi:

- ❖ **Jačanje sistema odgovornosti drugih profesija u pravosuđu kroz promociju etike i profesionalnog ponašanja**
 - **Indikator učinka:** Ojačan sistem odgovornosti drugih profesija u pravosuđu (advokati, notari, javni izvršitelji, posrednici, tumači, sudski vještaci)
- ❖ **Afirmisati sistem odgovornosti lica ovlašćenih za pokretanje disciplinskog postupka**
 - **Indikator učinka:** Dosledna primjena zakona u dijelu disciplinske odgovornosti sudija i državnih tužilaca

3.2 JACĀNJE EFIKASNOSTI PRAVOSUĀA

Efikasnost pravosuĀa je struĀno, ali i političko pitanje koje znaĀajno utiĀe na povjerenje graĀana u pravosuĀe, ali i na ugled drŹave u meĀunarodnom okruŹenju. MeĀutim, efikasnost postupka i pravosuĀa ne smije iĀi na Źtetu zaŹtite prava stranaka. Zbog toga je pitanje efikasnosti kompleksno i zahtjevno za reformu.

U prethodnom periodu uĀinjeni su znatni pomaci u odnosu na strateŹke smjernice posveĀene efikasnom pravosuĀu². MeĀutim, i dalje ima mjesta unapreĀenju osnovnih pitanja efikasnosti, naslijeĀenih iz ranijeg perioda, pa Āe u fokusu reforme biti sljedeĀe oblasti:

- racionalizacija pravosudne mreŹe;
- unapreĀenje kriviĀnog i graĀanskog zakonodavstva;
- smanjenje broja zaostalih predmeta;
- unapreĀenje sistema pravosudnog menadŹmenta i administracije;
- unapreĀenje alternativnih naĀina rjeŹavanja sporova;
- razvijanje informacionog sistema pravosuĀa.

a) Racionalizacija pravosudne mreŹe

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

Vlada Crne Gore je u decembru 2009. godine usvojila Analizu za potrebe racionalizacije pravosudne mreŹe koja predstavlja poĀetnu aktivnost za sagledavanje potrebe za racionalizacijom pravosudne mreŹe. Na osnovu zakljuĀaka usvojene Analize, u februaru 2013. godine Vlada je usvojila novu Analizu za potrebe racionalizacije pravosudne mreŹe, a u julu 2013. godine usvojen je Plan racionalizacije pravosudne mreŹe 2013-2015 sa konkretnim aktivnostima koje su realizovane u datom periodu od strane nadleŹnih organa. DonoŹenjem novog Zakona o sudovima iz 2015. godine, sudska mreŹa je racionalizovana na naĀin da je osnovan jedan Privredni sud za teritoriju Crne Gore sa sjediŹtem u Podgorici, dok je Privredni sud u Bijelom Polju ukinut. IzvrŹena je i centralizacija nadleŹnosti za kriviĀna djela organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zloĀina formiranjem jednog specijalizovanog odjeljenja u ViŹem sudu u Podgorici, umjesto dotadaŹnja dva odjeljenja pri viŹim sudovima u Podgorici i Bijelom Polju. TakoĀe, navedenim Zakonom postignuta je i reorganizacija, imajuĀi u vidu da su sudovi za prekrŹaje postali dio redovnih sudova. Nakon stupanja na snagu Zakona o Specijalnom DrŹavnom tuŹilaŹtvu osnovano je Specijalno drŹavno tuŹilaŹtvo, koje je kao posebno drŹavno tuŹilaŹtvo u okviru jedinstvenog DrŹavnog tuŹilaŹtva, nadleŹno za organizovani kriminal, visoku korupciju, pranje novca, ratne zloĀine i terorizam.

² O ostvarenim rezultatima detaljnije na str. 10-14

Polazeći od zaključaka Analize iz 2013. godine i Izvještaja o realizaciji mjera iz Plana racionalizacije pravosudne mreže pristupilo se izradi nove Analize za potrebe racionalizacije pravosudne mreže koju je Vlada usvojila u decembru 2015. godine.

Srednjoročni plan racionalizacije pravosudne mreže 2017-2019, koji sadrži konkretne aktivnosti koje je potrebno sprovesti u narednom periodu, usvojen je u decembru 2016. godine. Takođe, u junu 2016. godine Vlada je donijela Strategiju upravljanja i razvoja ljudskih resursa u pravosudnim institucijama 2016-2018.

Izvještaj Evropske komisije za efikasnost pravosuđa (CEPEJ) pokazuje da je Crna Gora, u odnosu na evropski prosjek, visoko iznad uporedno prihvaćenih standarda (osnovnih indikatora) za određivanje mreže sudova, a to su: broj sudova i geografska rasprostranjenost sudova na 100.000 stanovnika, kao i broj državnih tužilaca i broj drugih zaposlenih u sudovima i državnim tužilaštvima. Navedeno upućuje na potrebu racionalizacije mreže sudova, kao i kontinuirano praćenje izvještaja CEPEJ-a na osnovu kojih treba donositi odluke o upravljanju ljudskim i materijalnim resursima u pravosuđu.

Analiza za potrebe racionalizacije je pokazala da u narednom periodu treba pristupiti realizaciji aktivnosti na racionalizaciji mreže sudova i državnih tužilaštava kao organa.

Operativni ciljevi:

- ❖ **Unapređenje normativnog okvira u cilju racionalizacije pravosudne mreže** - izvršiti izmjene normativnog okvira koji će obuhvatiti izmjene i dopune Zakona o sudovima i Zakona o Državnom tužilaštvu u pogledu promjene mjesne nadležnosti osnovnih sudova i osnovnih tužilaštava, i odgovarajućih podzakonskih akata.
- **Indikator učinka:** Normativni okvir unaprijeđen promjenom nadležnosti osnovnih sudova

b) Unapređenje krivičnog i građanskog zakonodavstva

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

U prethodnom periodu, *reforma krivičnog zakonodavstva* obuhvatila je usvajanje novog Zakona o krivičnom postupku, Izmjene i dopune Krivičnog zakonika, donošenje Zakona o zaštiti svjedoka, Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična djela, Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku i Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću³.

³ O ostvarenim rezultatima detaljnije na str. 12

Reforma građanskog zakonodavstva, u prethodnom periodu, obuhvatila je usvajanje Izmjena i dopuna Porodičnog zakona, izmjene i dopune Zakona o obligacionim odnosima, Izmjene Zakona o izvršenju i obezbjeđenju, Izmjene i dopune Zakona o vanparničnom postupku i Zakona o parničnom postupku u skladu sa propisima Evropske unije⁴.

I pored sprovedenih reformi i ostvarenih rezultata, izvještaji relevantnih međunarodnih organizacija upućuju na potrebu daljeg usaglašavanja krivičnog i građanskog zakonodavstva sa međunarodnim standardima, a potrebno je kao i sprovesti kontinuirane obuke sudija i državnih tužilca u ovoj oblasti.

Operativni ciljevi:

- ❖ **Usklađivanje krivičnog zakonodavstva sa međunarodnim standardima i pravnom tekovinom EU i sprovođenje stalne edukacije sudija i državnih tužilaca shodno promjenama zakonodavstva;**
 - **Indikator učinka:** Krivično zakonodavstvo u skladu sa obavezama iz Programa pristupanja Crne Gore EU (PPCG) usklađeno sa pravnom tekovinom EU

- ❖ **Usklađivanje građanskog zakonodavstva sa međunarodnim standardima i pravnom tekovinom EU**
 - **Indikator učinka:** Građansko zakonodavstvo u skladu sa obavezama iz Programa pristupanja Crne Gore EU (PPCG) usklađeno sa pravnom tekovinom EU

c) Smanjenje broja zaostalih predmeta

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

Efikasnost crnogorskog pravosuđa napreduje kako po broju završenih predmeta, tako i u postojanju djelotvornih pravnih lijekova za ubrzanje postupka.

Naime, Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku predvidio je dva pravna sredstva koja stoje na raspolaganju stranakama kako bi zaštitile svoje pravo da o njihovom zahtjevu sud odluči u razumnom roku. To su: zahtjev za ubrzanje postupka (kontrolni zahtjev) i tužba za pravično zadovoljenje.

Evropski sud za ljudska prava potvrdio je uspješnost oba sredstva. Tako je, prema praksi Evropskog suda, kontrolni zahtjev postao djelotvoran od 4. septembra 2013. godine⁵,

⁴ O ostvarenim rezultatima detaljnije na str. 11-13

⁵ Vukelić protiv Crne Gore, br. 58258/09, 4. jun 2013. godine, stav 85

dok je tužba za pravično zadovoljenje postala djelotvorna od 18. oktobra 2016. godine⁶, što je uslovljeno praktičnom primjenom ovih pravnih instituta od strane redovnih sudova.

U pogledu rješavanja zaostalih predmeta, nastavljeno je sa praksom donošenja posebnih planova. Naime, Sudskim poslovníkom je propisano da se poslovi u sudu obavljaju na osnovu plana koji se donosi na godišnjem nivou. Kada se pri razmatranju godišnjeg izvještaja utvrdi da je u sudu, odnosno u sudskim odjeljenjima, broj neriješenih predmeta viši od tromjesečnog priliva, plan rada sadrži program rješavanja zaostalih predmeta. Takođe, Sudskim poslovníkom iz 2016. godine je propisano da se za stare predmete (predmeti stariji od 3 godine) stavlja dodatni omot crvene boje, koji sudijama signalizira da se radi o predmetu kojem treba dati prioritet u rješavanju. Sudovi koji su imali predmete „crvenih omota“ donosili su planove za njihovo rješavanje, bilo kao posebne dokumente ili kao dio plana rada suda. Ti planovi su dostupni na internet stranicama sudova.

Pored navedenih aktivnosti, u cilju smanjenja broja zaostalih predmeta, korišćena je i zakonska mogućnost privremenog upućivanja sudija u drugi sud, delegacija predmeta i prekovremeni rad.

Preduzete mjere su dale rezultate. Na dan 31.12.2017. godine, crnogorski sudovi su imali u radu ukupno 3 206 starih predmeta, odnosno predmeta starijih od tri godine, dok je na dan 31.12.2018. godine ovaj broj smanjen na 3081 predmeta. Nadalje, 2014. godine je riješeno 3190, 2015. godine riješeno je 4963, 2016. godine riješeno je 6496, u 2017. godine riješeno je 6734 predmeta, dok je 2018. godine riješeno 6306 predmeta. Ovi podaci dobijaju na značaju kada se ima u vidu da je u porastu priliv predmeta koje su sudovi trebali da rješavaju povećan za okvirno 10000. Osim ovoga, poseban problem su predstavljali predmeti izvršenja na osnovu vjerodostojne isprave u Osnovnom sudu u Podgorici, koji je smanjen na 5.545 sa početnih preko 110 966, koliko ih je bilo neriješeno na početku 2016. godine.

Crnogorski sudovi su počeli 2018. godinu sa 40.781 predmeta, primili 98.786, završili 97.696, dok je ostalo neriješeno 38.971 predmeta ili 28,52 %. Priliv predmeta bio je manji u odnosu na prethodnu godinu za 2,81%, a broj riješenih predmeta veći u odnosu na 2017. godinu za 6,89%.

Prosječni mjesečni priliv po sudiji iznosio je 33,33 predmeta. Prosječna opterećnost po sudiji je bila 565,02 predmeta, od kojih je 395,53 završeno. Broj nezavršenih predmeta po sudiji, na godišnjem nivou, iznosi 157,78.

Od ukupno 97.696 sudskih odluka donijetih u 2018. godini, na 16.331 predmet je uloženi pravni lijek, odnosno riješeno po žalbi je 13.845 predmeta. Od ukupnog broja predmeta u kojima je izjavljen pravni lijek, u 10.429 ili 75,33% odluka je potvrđeno (u 2014. potvrđeno je 66,13%), u svega 2.244 odluka ili 16,21%, došlo je do ukidanja, što je 2,30 % od

⁶ Vučeljić protiv Crne Gore, (odl.), br. 59129/15, 18. oktobar 2016. godine, stav 30

ukupnog broja donijetih sudskih odluka. Djelimično je potvrđeno/preinačeno/ukinuto dok 4,24 % u odnosu na broj riješenih žalbi.

Poređenja radi, u 2017. godini, procenat ukinutih odluka je bio 16,97%.

Odluke su rađene u zakonskom roku, odnosno samo 0,60% odluka je urađeno van zakonskog roka, što je jedan od pokazatelja efikasnosti i efektivnosti, zajedno sa poštovanjem suđenja u razumnom roku. Tako je u 59,46% predmeta riješeno do 3 mjeseca, 14,71% do 6 mjeseci, 8,05% do 9 mjeseci, 8,72% do godinu, dok je u 12,06% predmeta postupak trajao duže od godinu dana.

Kako bi se smanjio problem rješavanja izvršnih predmeta, u prethodnom periodu su imenovani javni izvršitelji.

Reformom sistema izvršenja izvršene su radikalne promjene u institucionalnom okviru i strukturi izvršnog postupka, čime se Crna Gora prestrojila na novi kolosjek evropskog izvršnog prava i bilježi pozitivne rezultate. Od predviđena 32 mjesta za javne izvršitelje imenovano ih je 31. Imenovani javni izvršitelji obavljaju poslove i na područjima osnovnih sudova za koje do sada nijesu imenovani javni izvršitelji.

Javni izvršitelji su u 2014. godini imali u radu 60561 predmeta, od toga je završeno 20381 predmeta, a naplaćeno 15,20%. U 2015. godini bilo je u radu 76419 predmeta, od toga je završeno 26351 predmet, a naplaćeno 28,96%. U 2016. godini u radu je bilo 60765 predmeta, od toga je završeno 21174 predmeta, a naplaćeno 23,96%. U 2017. godini u radu je bilo 71299 predmeta, od toga je završeno 22948 predmet, a naplaćeno je 22,16%. U 2018. godini bilo je u radu 73939, od toga završeno 26933 predmeta. U 2018. godini ukupno je bilo u radu kod javnih izvršitelja 72. 218 predmeta, od toga je riješeno 25. 559 predmeta, broj neriješenih 46.652 predmeta. Ukupno potraživanje iznosilo je 331.069,656.9 mil.€, a naplaćeno je u postupku izvršenja 107,539,732.33€, dok odnos između naplaćenog i nenaplaćenog duga iznosi 30,13%.

Znači da je od 2014. do 2018. godine, uočen trend rasta naplate potraživanja, ali svakako treba preduzimati aktivnosti kako bi se taj rast nastavio.

Kako je konstatovano u Izvještaju Evropske komisije za Crnu Goru za 2018. godinu, Crna Gora, generalno gledano, nema značajan broj zaostalih predmeta. Međutim, na kraju 2017. godine, broj neriješenih predmeta porastao je za 25%, sa 32.313 predmeta koja su bila neriješena na kraju 2016. godine, na 40.780 neriješenih predmeta na kraju 2017. godine. U 2018. godini, ukupno je riješeno 97.696 predmeta, a 38.971 predmet je ostao neriješen na kraju 2018. godine. Imajući u vidu da je priliv predmeta u 2017. godini iznosio 101.644, a u 2018. godini, 98.786 slijedi da su crnogorski sudovi riješili veći broj predmeta u 2018. godini.

Stanje je unaprijeđeno, ali je potrebno nastaviti rad na povećanju efikasnosti pravosuđa, na praćenju zaostatka u rješavanju predmeta i smanjenju broja neriješenih predmeta, kao i jačati ljudske resurse u pravosuđu.

Na potrebu daljeg rada na unaprjeđenju efikasnosti postupka, ukazuje i praksa Evropskog suda za ljudska prava. Naime, ovaj Sud je do kraja 2017. godine, donio ukupno 12 presuda protiv Crne Gore, u kojima je utvrđena povreda prava na suđenje u razumnom roku (član 6 stav 1 Konvencije).

U periodu od početka 2015. godine, pa do kraja 2018. godine, Vrhovni sud Crne Gore je primio ukupno 199 tužbi za pravično zadovoljenje. Od tog broja, u ukupno 97 predmeta utvrđena je povreda i dosuđena je naknada, a u 35 predmeta je odbijen tužbeni zahtjev. Vrhovni sud Crne Gore je u 45 predmeta donio rješenje kojim je tužba odbačena, a u 16 predmeta, riješeno je na drugi način. Na kraju 2018. godine, 6 predmeta je ostalo neriješeno.

Takođe, potrebno je nastaviti sa praćenjem efekata rada notara i javnih izvršitelja, kako u pogledu efikasnosti postupanja, tako i u pogledu odgovornosti.

Na efikasnost sudstva utiče i korišćenje alternativnih načina rješavanja sudskih sporova zbog čega je ovo pitanje u Strategiji obrađeno u okviru posebnog operativnog cilja.

Operativni ciljevi:

❖ Unaprijeđena efikasnost rada sudova

- **Indikator učinka 1:** Smanjenjem broja zaostalih predmeta unaprijeđena efikasnost rada sudova
- **Indikator učinka 2:** Poštovanje prava na suđenje u razumnom roku

❖ Jačanje izvršenja sudskih odluka

- **Indikator učinka 1:** Povećan broj izvršenih sudskih odluka
- **Indikator učinka 2:** Smanjena dužina trajanja izvršnih postupaka

d) Unaprjeđenje sistema pravosudnog menadžmenta i administracije

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

Strateški ciljevi crnogorskog pravosuđa mogu se ostvariti samo boljim upravljanjem ljudskim resursima, koje podrazumijeva i unaprjeđenje sistema pravosudnog menadžmenta i administracije. Da bi sudstvo bilo efikasno, potrebno je cjeloshodno organizovanje rada i upravljanje sudskom administracijom.

Potreban broj savjetnika, drugih državnih službenika i namještenika u sudovima i državnim tužilaštvima, utvrđuje se aktom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji, u skladu sa okvirnim mjerilima.

Organizacija rada sudova i državnih tužilaštava regulisana je zakonskim i podzakonskim aktima. Pod organizacijom rada suda podrazumijeva se rukovođenje sudom, organizacija sudskih odjeljenja i sjednice svih sudija, organizacija suđenja, kao i unutrašnje poslovanje u sudovima.

Unutrašnje poslovanje obuhvata poslove sudske uprave i administrativno-tehničke poslove, kao i poslove korišćenja pravosudno-informacionog sistema. Ono je odvojeno o suđenja i ima za cilj da omogući sudu da svoju funkciju ostvaruje zakonito, blagovremeno i efikasno i da se strankama omogući da što prije i sa manje troškova ostvare prava koja im po zakonu pripadaju.

Radom suda rukovodi predsjednik suda. Tako, predsjednik suda organizuje rad u sudu, vrši raspored poslova i preuzima mjere radi urednog i blagovremenog izvršavanja poslova u sudu. Sud sa najmanje deset sudija ima sekretara suda koji pomaže predsjedniku suda u obavljanju poslova sudske uprave.

Sudska uprava obuhvata poslove koji obezbjeđuju pravilan i blagovremen rad i poslovanje suda, a naročito: unutrašnji raspored poslova u sudu, razmatranje pritužbi i predstavljanje, upravljanje pravosudnim informacionim sistemom, rad sudske pisarnice i arhive, finansijsko i materijalno poslovanje, itd.

Pod organizacijom rada državnog tužilaštva podrazumijeva se rukovođenje državnim tužilaštvom, organizacija tužilačkih odjeljenja i sjednice državnog tužilaštva, kao i unutrašnje poslovanje u državnom tužilaštvu.

Unutrašnje poslovanje državnog tužilaštva obuhvata poslove tužilačke uprave i poslove korišćenja pravosudno-informacionog sistema.

Državnim tužilaštvom rukovodi vrhovni državni tužilac. Radom osnovnih i viših državnih tužilaštava rukovode rukovodioci državnih tužilaštava, Specijalnim državnim tužilaštvom rukovodi glavni specijalni tužilac, a radom Vrhovnog državnog tužilaštva rukovodi

vrhovni državni tužilac. Rukovodilac državnog tužilaštva odgovoran je za vršenje poslova državnog tužilaštva i dužan je da preduzima mjere i radnje za efikasno i zakonito vršenje poslova državnog tužilaštva. Rukovodilac državnog tužilaštva organizuje rad u državnom tužilaštvu, vrši raspored poslova i preduzima mjere u cilju urednog i blagovremenog izvršavanja poslova u državnom tužilaštvu. Državno tužilaštvo sa najmanje deset državnih tužilaca ima sekretara državnog tužilaštva koji pomaže rukovodiocu državnog tužilaštva u obavljanju poslova tužilačke uprave.

Tužilačka uprava obuhvata poslove koji obezbjeđuju pravilan i blagovremen rad državnog tužilaštva, a naročito: unutrašnji raspored poslova; razmatranje pritužbi i predstavki; vođenje propisanih evidencija i izvještaja; rad pisarnice i arhive; finansijsko i materijalno poslovanje, stručne, administrativne, informatičke, analitičke i druge poslove za rad Državnog tužilaštva.

Tokom prethodnog perioda nijesu zapaženi krupniji nedostaci u radu sudske i tužilačke administracije. U cilju modernizacije, unapređenja rada sudova, povećanja produktivnosti i afirmacije sudstva, organizovane su radionice za predsjednike sudova koje su se odnosile na upravljanje u pravosuđu – uvođenje poslovnog planiranja u sudovima i računanje stvarne produktivnosti sudija u skladu sa standardima i smjernicama CEPEJ-a.

Ostaje da se, u skladu sa zahtjevima modernog vremena i efikasnosti, unaprijede procesi rada i vještine rukovođenja.

Operativni ciljevi:

- ❖ **Unapređenje sistema pravosudnog menadžmenta i administracije** – kroz efikasno planiranje i upravljanje budžetom i ljudskim resursima i sprovođenje programa edukacije za predsjednike sudova, kao i rukovodioce državnih tužilaštava.
- **Indikator učinka:** Kroz efikasno planiranje i upravljanje budžetom i ljudskim resursima unaprijeđen sistem pravosudnog menadžmenta i administracije

e) Unaprjeđenje alternativnih načina rješavanja sporova

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

Alternativni načini rješavanja sporova doprinose bržem i efikasnijem rješavanju postupaka i mirnom rješavanju spornih odnosa i u okviru načela dostupnosti pravosuđa omogućavaju da građani i privredni subjekti sporove rješavaju i izvan pravosudnog sistema. Primjenom alternativnih načina rješavanja sporova smanjuje se opterećenje sudova i državnih tužilaštava kroz brže, jeftinije i ugodnije rješavanje sporova.

Značajni potencijali posredovanja do sada nisu bili iskorišćeni u punom obimu. Uprkos činjenici da u svim gradovima Crne Gore u kojima postoje sudovi postoje posrednici, broj postupaka posredovanja još uvijek nije zadovoljavajući, dok u nekim područjima posredovanje još nije zaživjelo.

Pravosudni organi ne koriste redovno mogućnost da stranke upute na alternativne načine rješavanja sporova, a nedostaje i podrška advokature, što doprinosi tome da javnost nije u dovoljnoj mjeri upoznata sa prednostima ovih procesa.

Takođe, veliki problem u primjeni posredovanja predstavljaju i neregulisane i neuspostavljene efikasne procedure i postupci za upućivanje predmeta na posredovanje i upravljanje predmetima, uvođenje posebnih upisnika za predmete koji se upućuju na posredovanje i sl.

Ipak, mora se konstatovati rast predmeta upućenih Centru za posredovanje od strane sudija, na postupak posredovanja (npr. u 2018. godine je bilo oko 200% više upućenih predmeta), iako nijesu adekvatno zastupljene sve vrste sporova. Takođe, evidentno je povećanje broja građana i pravnih lica koji se direktno obraćaju Centru, prije pokretanja sudskog postupka, kako bi pokušali da svoj spor riješe posredovanjem. Kontinuirani trend primjene posredovanja između maloljetnog počinioca krivičnog djela i žrtve treba nastaviti. Međutim, veći fokus treba staviti na primjenu ostalih alternativnih mjera popisanih Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku.

Radi unaprjeđenja alternativnog rješavanja sporova, usvojen je Program razvoja alternativnog rješavanja sporova 2019-2021 sa AP za implementaciju Programa razvoja alternativnog rješavanja i formiran je Savjet za podsticanje i unaprjeđenje primjene alternativnog rješavanja sporova koji će pratiti realizaciju aktivnosti iz ovog Akcionog plana.

f) Razvoj informacionog sistema pravosuđa

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

Kada je u pitanju razvoj informacionog sistema pravosuđa (ISP), usvojena je posebna Strategija informaciono-komunikacionih tehnologija pravosuđa 2016-2020. Neke od najznačajnijih aktivnosti koje su do sada realizovane ili započete su: izrada novog portala pravosuđa, izrada sistema za elektronsku arhivu, uvođenje ISO 27001 standarda bezbjednosti podataka, unaprjeđenje novog informacionog sistema tužilaštva.

Krajem 2018. godine, započeta je najvažnija aktivnost ove strategije, koja će biti temelj daljem razvoju informaciono-komunikacionih tehnologija u pravosuđu - izrada novog informacionog sistema za upravljanje predmetima za sudove. Cilj ove aktivnosti ide u korak sa strateškim ciljevima definisanim u Strategiji reforme pravosuđa 2014-2018.

Realizaciju aktivnosti iz Strategije za informaciono-komunikacionih tehnologija pravosuđa practice dva radna tijela i to Komisija za nadzor i koordinaciju sprovođenja Strategije informaciono-komunikacionih tehnologija pravosuđa 2016-2020. godine i realizaciju Akcionog plana za njeno sprovođenje kao i Radna grupa.

3.3 CRNOGORSKO PRAVOSUĐE KAO DIO EVROPSKOG PRAVOSUĐA

Jedan od glavnih izazova reforme pravosudnog sistema Crne Gore u predstojećem periodu biće razvoj, prilagođavanje i osposobljavanje pravosudnih institucija za djelovanje u pravnom sistemu Evropske unije. U tom smislu, sve pravosudne institucije i pravosudne profesije treba da sprovedu posljednje pripreme za neposrednu primjenu prava EU u oblasti pravosudne saradnje u građanskim i krivičnim stvarima. Takođe, potrebno je nastaviti sa aktivnostima na usaglašavanju pravnog sistema Crne Gore sa preostalim dijelom pravne tekovine EU u ovoj oblasti. U narednom periodu neophodno je aktivno raditi na daljem jačanju međunarodne i regionalne pravosudne saradnje, usvajanju opštih i posebnih znanja nosilaca pravosudnih funkcija i predstavnika drugih pravosudnih profesija o Evropskoj uniji, pravnom sistemu i sudskoj praksi sudova Evropske unije. Razvoj pravosudnih institucija će biti usmjeren ka usvajanju standarda i principa funkcionisanja pravnog sistema EU uz istovremeno očuvanje vrijednosti i viševjekovne pravne tradicije i pravnog sistema Crne Gore.

Takođe, potrebno je dalje unaprjeđivati bilateralnu pravosudnu saradnju, naročito sa zemljama regiona i drugim zemljama sa kojima Crna Gora ima frekventan pravni saobraćaj.

U periodu implementacije Strategije, kroz realizaciju operativnih ciljeva u ovoj oblasti uticaće se na:

- Dalje usklađivanje normativnog i institucionalnog okvira sa pravnom tekovinom Evropske unije;
- Dalji razvoj bilateralne, regionalne i multilateralne saradnje;
- Unaprjeđenje kapaciteta nosilaca pravosudnih funkcija i zaposlenih u pravosudnim institucijama u oblasti primjene pravne tekovine Evropske unije

a) Dalje usklađivanje normativnog i institucionalnog okvira sa pravnom tekovinom Evropske unije

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

Međunarodna pravosudna saradnja svakodnevno dobija na značaju s obzirom na veoma složene i raznovrsne odnose između država koji nastaju pri intenzivnom kretanju ljudi, roba, kapitala i usluga, bez obzira na postojeće državne granice. Time se zasnivaju mnogi pravni odnosi sa elementom inostranosti koje moraju da rješavaju domaći sudovi i drugi organi. Imajući u vidu složenost pravnih odnosa, teži se harmonizaciji pravnih sistema u okviru država članica Evropske unije. S obzirom na nastojanja Crne Gore da u što skorije vrijeme postane članica Evropske unije, postepeno se vrši harmonizacija nacionalnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU. Uporedo sa tim, intenzivirana je aktivnost na polju međunarodne i regionalne pravosudne saradnje ratifikovanjem relevantnih multilateralnih ugovora i zaključivanjem većeg broja bilateralnih ugovora.

U cilju ostvarivanja kriterijuma za sticanje članstva u EU, potrebno je nastaviti napore da se zakonodavni okvir u potpunosti uskladi sa pravnom tekovinom EU u građanskim i privrednim stvarima. Ovo podrazumijeva preduzimanje mjera za inkorporiranje regulativa u crnogorsko zakonodavstvo, uz procjenu uticaja ovakvih zakonodavnih reformi. Usvajanjem Zakona o međunarodnom privatnom pravu učinjen je prvi korak ka usklađivanju nacionalnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU, dok je izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku i Zakona o izvršenju i obezbjeđenju, prenesen značajan dio pravne tekovine u ovoj oblasti.

Zakonom o pravosudnoj saradnji u krivičnim stvarima sa državama članicama Evropske unije u nacionalno zakonodavstvo prenesen je značajan dio pravne tekovine EU, ali je u narednom periodu potrebno nastaviti sa aktivnostima u cilju usklađivanja sa preostalim direktivama i okvirnim odlukama u ovoj oblasti, te izvršiti izmjene domaćih relevantnih propisa u cilju usklađivanja sa ovim zakonom.

Radi uspostavljanja kvalitetnog pravnog i institucionalnog okvira za efikasnu međunarodnu pravnu pomoć i saradnju, u oblasti pravosudne saradnje u građanskim, privrednim i krivičnim stvarima, potrebno je ostvariti sljedeće:

❖ Operativni ciljevi:

- ❖ **Pravosudna saradnja u građanskim i privrednim stvarima unaprijeđena usklađivanjem propisa sa pravnom tekovinom Evropske unije** kako bi se obezbijedili dovoljni kapaciteti, znanje i iskustvo za njihovu primjenu nakon pristupanja Crne Gore EU;
 - **Indikator učinka:** Građansko zakonodavstvo u oblasti pravosudne saradnje u građanskim i privrednim stvarima usklađeno sa pravnom tekovinom EU prema Programu pristupanja Crne Gore EU (PPCG)
- ❖ **Pravosudna saradnja u krivičnim stvarima unaprijeđena usklađivanjem propisa sa pravnom tekovinom Evropske unije** kako bi se obezbijedili dovoljni kapaciteti, znanje i iskustvo za njihovu naposrednu primjenu nakon pristupanja Crne Gore EU. U tom pravcu unaprijediti i postojeći normativni okvir kroz izmjene relevantnih domaćih propisa u cilju usklađivanja sa Zakonom o pravosudnoj saradnji u krivičnim stvarima sa državama članicama EU;
 - **Indikator učinka:** Krivično zakonodavstvo u oblasti pravosudne saradnje u krivičnim stvarima usklađeno sa pravnom tekovinom EU prema Programu pristupanja Crne Gore EU (PPCG)

b) Dalji razvoj bilateralne, regionalne i multilateralne saradnje

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

U skladu sa reformskim trendovima i otvorenosti Vlade Crne Gore ka međunarodnim tokovima i pravima i obavezama koja proizilaze iz statusa kandidata za članstvo u Evropskoj uniji, kao i članstva Crne Gore u brojnim međunarodnim organizacijama među kojima su Ujedinjene nacije, Savjet Evrope, Haška konferencija za međunarodno privatno pravo itd, Ministarstvo pravde i pravosudni organi svakodnevnim djelatnostima realizuju aktivnosti usmjerene ka daljem jačanju institucionalne saradnje na međunarodnom i regionalnom planu.

U oblasti pravosudne saradnje u građanskim i privrednim stvarima pored relevantnih zakona, pravni osnov za pravosudnu saradnju sadržan je u međunarodnim ugovorima. U

ovom trenutku Crnu Goru obavezuje 20 multilateralnih i 32 bilateralna ugovora kojima je regulisana ova oblast.

Pravosudna saradnja u krivičnim stvarima počiva na bilateralnim i multilateralnim međunarodnim ugovorima kao i u Zakonu o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima, Krivičnom zakoniku i Zakoniku o krivičnom postupku. Međunarodna pravosudna saradnja u krivičnim stvarima ostvaruje se na osnovu 27 multilateralnih ugovora Savjeta Evrope i Ujedinjenih nacija. Osim toga, pravna pomoć u krivičnim stvarima uređena je i bilateralnim međunarodnim ugovorima.

Crna Gora ostvaruje intenzivnu saradnju sa tijelima Ujedinjenih nacija, prvenstveno UNCAC, UNODC, UNDP, UNICEF. Intenzivna saradnja ostvaruje se u okviru članstva Crne Gore u Savjetu za ljudska prava (UPR, CAT). Udruženje državnih tužilaca Crne Gore član je Međunarodnog udruženja tužilaca sa posebnim konsultativnim statusom pri Ekonomskom i socijalnom savjetu Ujedinjenih Nacija.

Crna Gora je od 2007. godine zemlja članica Savjeta Evrope, najveće međunarodne organizacije u Evropi. Među brojnim tijelima Savjeta Evrope koja imaju za cilj zaštitu ljudskih prava, promovisanje demokratije i vladavine prava, značajno mjesto sa aspekta pravosuđa pripada brojnim komitetima u kojima Ministarstvo pravde, Vrhovni sud Crne Gore i Vrhovno državno tužilaštvo imaju svoje predstavnike: Komitet Savjeta Evrope za efikasnost pravosuđa (CEPEJ); Evropski komitet za pravnu saradnju (CDCJ); Evropski komitet za krivična pitanja (CDPC); Komitet eksperata za saradnju na osnovu Evropskih konvencija o saradnji u krivičnim stvarima (PC-OC); Konsultativni savjet evropskih sudija (CCJE); Konsultativni savjet evropskih tužilaca (CCPE); Komitet Savjeta Evrope za borbu protiv terorizma (CDCT), Komitet za praćenje primjene Konvencije o računarskom kriminalu (T-CY). Ministarstvo pravde ostvaruje redovnu saradnju sa Venecijanskom komisijom u kontekstu sveobuhvatne reforme pravosudnog sistema koja je u toku u Crnoj Gori. Komunikacija se odvija prvenstveno kroz davanje stručnih mišljenja i analiza zakona u cilju harmonizacije sa standardima evropskih zemalja. Ministarstvo pravde ostvaruje redovnu saradnju i sa Komitetom eksperata Savjeta Evrope za procjenjivanje mjera za suzbijanje pranja novca i finansiranja terorizma (MONEYVAL), Grupom zemalja protiv korupcije (GRECO), Komitetom eksperata za implementaciju Konvencije Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima (GRETA), kroz implementaciju preporuka i dostavljanje informacija o stepenu realizacije preporuka ovih tijela u oblasti nadležnosti ministarstva pravde. Vrhovno državno tužilaštvo ima i stalnog predstavnika u Konferenciji država potpisnica Konvencije Savjeta Evrope o pranju, traženju, zaplijeni i oduzimanju imovine stečene kriminalom, kao i o finansiranju terorizma.

Crna Gora je članica Haške konferencije za međunarodno privatno pravo od 2007. godine, a potvrdila je 13 konvencija Haške konferencije.

Pravosudni organi Crne Gore imaju status posmatrača u pravosudnim mrežama Evropske unije su: Sudski savjet u Evropskoj mreži Sudskih savjeta (EN CJ, a član je u

Balkansko i evromediteranskoj mreži pravosudnih savjeta (BEMNCJ); Vrhovni sud u Asocijaciji državnih savjeta i vrhovnih upravnih jurisdikcija EU savjeta i Mreži predsjednika Vrhovnih sudova Evropske unije.; Vrhovno državno tužilaštvo u Mreži generanih tužilaca pri vrhovnim sudovima EU; Centar za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije u Mreži za pravosudnu obuku EU; Takođe, Ministarstvo pravde ima status posmatrača u Mreži za zakonodavnu saradnju između ministarstava pravde zemalja Evropske unije. Predstavnici Ministarstva pravde i Državnog tužilaštva imaju status posmatrača u Evropskoj pravosudnoj mreži u krivičnim stvarima, kao i predstavnici Vrhovnog suda i Ministarstva pravde u Evropskoj pravosudnoj mreži u građanskim i privrednim stvarima, dok Vrhovno državno tužilaštvo ima stalnog predstavnika u Savjetodavnoj grupi tužilaca jugoistočne Evrope - SEEPAG.

Kapaciteti domaćih nadležnih organa u oblasti pravosudne saradnje značajno su unaprijeđeni potpisivanjem Sporazuma o saradnji Crne Gore sa EUROJUST-om i pristupanjem Crne Gore Programu pravde Evropske unije, kao i određivanjem kontakt tačke 24/7 za pitanja međunarodne pravosudne saradnje.

Nakon uvođenja Lurisa, izvještavanje o postupanju u predmetima međunarodne pravne pomoći u građanskim, privrednim i krivičnim stvarima značajno je unaprijeđeno. U narednom periodu, međutim, potrebno je poboljšati izvještavanje u dijelu direktne saradnje domaćih pravosudnih organa sa nadležnim organima inostranih država, koje se bazira na važećim međunarodnim instrumentima.

Operativni ciljevi:

- ❖ **Unapređenje bilateralne i regionalne saradnje** kroz analizu postojećih i potpisivanje novih bilateralnih ugovora sa državama Regiona, formiranje zajedničkih istražnih timova, kao i unaprijeđenje saradnje i direktne komunikacije kako Ministarstva pravde tako i sudova i tužilaštava sa ministarstvima pravde i pravosudnim institucijama država Regiona;
- **Indikator učinka:** Unaprijeđena saradnja i proširen ugovorni osnov za pravosudnu saradnju sa državama Regiona, uključujući redovne susrete predstavnika pravosudnih institucija;
- ❖ **Unaprijeđenje multilateralne saradnje u oblasti pravosuđa** - U narednom periodu neophodno je intenzivirati učesće predstavnika crnogorskih institucija u radu evropskih i drugih međunarodnih pravosudnih mreža i tijela
- **Indikator učinka:** Unaprijeđena saradnja na međunarodnom nivou, kao i učesće predstavnika crnogorskih institucija u radu evropskih pravosudnih mreža i drugih međunarodnih pravosudnih mreža i tijela

- ❖ **Unaprjeđenje statistike predmeta pravosudne saradnje u građanskim i krivičnim stvarima** - proširenjem baze podataka na neposrednu saradnju pravosudnih organa, kao i umrežavanjem Lurisa sa informacionim sistemom pravosuđa
- **Indikator učinka:** Unaprijeđena i proširena statistika i umrežen LURIS sa informacionim sistemom pravosuđa.

c) Unaprjeđenje kapaciteta nosilaca pravosudnih funkcija i zaposlenih u pravosudnim institucijama u oblasti primjene pravne tekovine Evropske unije

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

Poseban segment aktivnosti u dijelu unaprjeđenja međunarodne pravosudne saradnje usmjeren je ka unaprjeđenju kapaciteta nosilaca pravosudnih funkcija u oblasti primjene pravne tekovine Evropske unije. Unaprjeđenje kapaciteta podrazumijeva osposobljavanje nosilaca pravosudnih funkcija za neposrednu primjenu pravne tekovine Evropske unije kroz pohađanje opštih i specijalističkih programa obuka i usavršavanja o pravnom sistemu Evropske unije. U okviru projekta Euro1 2, 2018. godine otpočelo se sa realizacijom programa obuka sudija i tužilaca za primjenu standarda i instrumenata pravosudne saradnje u građanskim i krivičnim stvarima. Program će trajati do 2020. godine i na taj način nosioci pravosudnih funkcija kao i zaposleni u pravosudnim institucijama upoznaće se sa predstojećim obavezama u primjeni pravne tekovine Evropske unije, pogotovo u dijelu standarda koji se odnose na međunarodnu pravosudnu saradnju u krivičnim stvarima.

Organizovanje posebnih programa obuka za nosioce pravosudnih funkcija doprinosi njihovom daljem osposobljavanju za rad i neposrednu primjenu prava Evropske unije nakon pristupanja Crne Gore. Centar za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu, od 2008. godine, tj od uspostavljanja saradnje između Centra i Evropskog instituta za javnu upravu - Evropski centar za sudije i advokate EIPA Luksemburg, sprovodi obuke za nosioce pravosudnih funkcija u cilju unaprjeđenja opštih znanja o Evropskoj uniji i specifičnih znanja i iskustava o pravnom sistemu Evropske unije i praksi njenih sudova, kao i neposrednoj pripremi nosilaca pravosudnih funkcija za učesće u radu pravosudnih institucija Evropske unije.

U 2015. godini izrađen je sveobuhvatni Program obuke o pravu EU, koji se sastoji od sedam dvodnevni modula na različite teme. Pomenuti Program je dio Programa kontinuirane obuke za sudije i državne tužioce i Programa inicijalne obuke za kandidate za sudije i kandidate za državne tužioce. Inkorporisanjem pravnih standarda pravne tekovine Evropske unije u nacionalno zakonodavstvo ostvaruju se neophodne pravne pretpostavke za funkcionisanje pravosudnog sistema nakon pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Paralelno sa tim procesom mora teći proces osposobljavanja odnosno jačanja kapaciteta nosilaca

pravosudnih funkcija i zaposlenih u pravosudnim institucijama kroz koji će se obezbijediti da Crna Gora po pristupanju ima dovoljno znanja i iskustva da navedene standarde neposredno primjenjuje u svom pravnom sistemu.

Operativni ciljevi:

- ❖ **Unaprijediti kapacitete sudija i tužilaca za primjenu prava Evropske unije kroz obuke, uključujući obuke stranih jezika, u svim regijama Crne Gore**
- **Indikator učinka:** Sproveden program edukacije sudija i državnih tužilaca za primjenu prava Evropske unije, uključujući i obuke stranih jezika

3.4. JAČANJE DOSTUPNOSTI, TRANSPARENTNOSTI I JAVNOG POVJERENJA U PRAVOSUĐE

Bez obezbijeđenog pristupa pravosuđu, ono ne može razviti svoj kapacitet efikasnosti. Bez transparentnosti pravosuđe ostaje zatvoren, izolovan sistem koji ne može pokazati široj javnosti svoj kvalitet i efikasnost, te samim tim ne može steći njeno povjerenje. Stoga su dostupnost pravosuđa, transparentnost i povjerenje javnosti, međusobno povezane karakteristike pravosuđa koje stvaraju preduslov efikasnosti.

Za vrijeme važenja prethodnog strateškog dokumenta učinjeni su znatni pomaci na približavanju pravosuđa javnosti kroz jačanje transparentnosti rada pravosudnih institucija⁷.

U novom reformskom ciklusu, kroz realizaciju strateških smjernica, uticaće se na:

- dalji razvoj ujednačavanja i objavljivanja sudske prakse;
- unaprjeđenje sistema besplatne pravne pomoći;
- unaprjeđenje transparentnosti rada pravosudnih institucija;
- unaprjeđenje sistema infrastrukture i sigurnosti pravosudnih objekata i fizičkog pristupa pravosudnim institucijama
- Pristup pravdi po mjeri djeteta

⁷ O ostvarenim rezultatima detaljnije na str. 20-22

a) Dalji razvoj ujednačavanja i objavljivanja sudske prakse

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

Ujednačena sudska praksa je posljedica stabilnih, zrelih pravosudnih sistema u kojima se primjenjuje maksima da su svi jednaki pred zakonom, čime se štite prava građana, te stvaraju i razvijaju demokratije.

Kroz ustavnu odredbu da obezbjeđuje jedinstvenu primjenu zakona od strane sudova, najznačajnija uloga u ujednačavanju sudske prakse, pripala je Vrhovnom sudu Crne Gore. Vrhovni sud to postiže, prije svega, zauzimanjem načelnih pravnih stavova o spornim pravnim pitanjima koja nastaju u sudskoj praksi. Takođe, ovo se postiže i primjenom određenih procesnih insituta, kao što je npr. „dozvoljena revizija“, koja predstavlja odstupanje od pravila propisanih za reviziju, pa će se revizija, ipak, dozvoliti ako je potrebno da se razmotri pravno pitanje koje je od značaja za obezbjeđenje pravne sigurnosti ili jedinstvene primjene prava.

Osim navedenog, i kroz organizaciju odjeljenja Vrhovnog suda i njihov rad, utiče se na jedinstvenu primjenu prava. Tako, u okviru Vrhovnog suda Crne Gore, djeluju Odjeljenje sudske prakse i pravne informatike, kao i Odjeljenje za praćenje sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava i prava Evropske unije.

Odjeljenje sudske prakse Vrhovnog suda prikuplja odluke od značaja za sudsku praksu, vrši njihovu metodološku klasifikaciju, analizira, ažuriratiira i čuva ih u elektronskoj bazi podataka. Takođe, ovo Odjeljenje prati i proučava sudsku praksu, sastavlja predloge o pitanjima iz sudske prakse koji će se iznijeti na sjednici sudija radi zauzimanja određenog stava u cilju ujednačavanja sudske, inicira preispitivanje usvojenog pravnog stava, predlaže Opštoj sjednici da se o pojedinom pravnom pitanju zauzme načelni pravni stav, priprema nacрте pravnih stavova, te obavještava sudije i savjetnike o pravnim shvatanjima sudskih odjeljenja i načelnim pravnim stavovima Opšte sjednice.

Pored Vrhovnog suda, i ostali sudovi imaju odjeljenja sudske prakse. Naime, Sudskim poslovníkom je propisano da se u sudovima obezbjeđuje praćenje i proučavanje sudske prakse, kroz organizaciju odjeljenja za praćenje i proučavanje sudske prakse kojima rukovode predsjednici odjeljenja, određeni godišnjim rasporedom poslova. Praćenje i proučavanje sudske prakse obuhvata naročito: praćenje sudske prakse prvostepenih i drugostepenih sudova, praćenje načelnih pravnih stavova i načelnih pravnih mišljenja, pripremanje nacрта pravnih stavova za sjednice sudskih odjeljenja i obavljanje drugih poslova od značaja za sudsku praksu.

Odjeljenje za praćenje sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava i prava Evropske unije, ima ključnu ulogu u promociji primjene Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i prakse Evropskog suda za ljudska prava. Ovo Odjeljenje je u prethodnom periodu preduzelo niz aktivnosti kojima se unaprijedilo znanje o Konvenciji i praksi Evropskog suda, te

povećao broj odluka nacionalnih sudova u kojima se primjenjuju principi i stavovi koje je Evropski sud razvio u svojoj praksi. U ovim aktivnostima, Odjeljenje je imalo snažnu podršku partnera - AIRE Centra iz Londona i Programske kancelarije Savjeta Evrope. U saradnji sa njima, redovno se organizuju sastanci odjeljenja sudske prakse, kao i okrugli stolovi na aktuelne teme konvencijskog prava, kojima prisustvuje veliki broj nacionalnih sudija i savjetnika, kao i međunarodni eksperti. Kao proizvod ovih sastanaka, nastaju zaključci o određenim spornim pitanjima iz prakse, kao i bilteni i izvještaji koji se distribuiraju svim sudovima. Takođe, u saradnji sa navedenim partnerima, izrađena su dva značajna dokumenta: Izvještaj o primjeni Evropske konvencije u praksi Vrhovnog suda Crne Gore i Analiza presuda Evropskog suda donijetih u odnosu na Crnu Goru. U ovim dokumentima se Vrhovni sud Crne Gore po prvi put bavio analizom postupanja nacionalnih sudova i komparacijom sa praksom Evropskog suda, odnosno analizirao presude Evropskog suda protiv Crne Gore u kojima je utvrđena povreda konvencijskih prava i uticaj koje su ove presude i njihovo izvršenje imale na nacionalnu praksu i zakonodavni sistem.

Takođe, u cilju daljeg ujednačavanja nacionalne sudske prakse sa praksom Evropskog suda, Vrhovni sud Crne Gore je u maju 2017. godine, postao član Mreže najviših sudova. Mreža je osnovana od strane Evropskog suda u oktobru 2015. godine, sa ciljem razmjene informacija između najviših nacionalnih sudova i evropskog partnera. Informacije se odnose na praksu Evropskog suda, Konvencijsko pravo i praksu, kao i na nacionalno pravo. Vrhovni sud Crne Gore saraduje sa Mrežom putem kontakt osobe. U cilju distribucije informacija koje Vrhovni sud Crne Gore dobija putem Mreže, pripremaju se mjesečni izvještaji koji se dostavljaju svim sudijama Vrhovnog suda Crne Gore, kao i svim predsjednicima sudova, koji su dužni da izvještaje prosljede odjeljenjima sudske prakse. Izvještaji sadrže kratak činjenični prikaz predmeta, najznačajnija pitanja o kojima je Evropski sud raspravljao, te da li je i zbog čega utvrdio povredu Konvencije.

Sve odluke koje je Evropski sud donio u odnosu na Crnu Goru, kao i odluke u kojima su zauzeti značajni stavovi o pojedinim pravnim pitanjima koja mogu uticati na nacionalnu praksu, postavljene su na internet stranici Vrhovnog suda Crne Gore.

U prethodnom periodu preuzete su značajne aktivnosti na promociji Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i prakse Evropskog suda za ljudska prava. Međutim, uočeno je da se crnogorski sudovi u nedovoljnoj mjeri pozivaju na praksu Evropskog suda za ljudska prava, pa je u narednom periodu potrebno nastaviti sa aktivnostima edukacije o Konvenciji i praksi Evropskog suda za ljudska prava. Takođe, potrebno je preduzeti aktivnosti na jačanju promocije prava Evropske unije i prakse Suda pravde Evropske unije.

Operativni ciljevi:

- ❖ **Unaprjeđenje znanja nosilaca pravosudnih funkcija o praksi Evropskog suda za ljudska prava i ujednačavanje nacionalne sudske prakse sa praksom ovog suda**
 - **Indikator učinka:** Nacionalni sudovi u većoj mjeri primjenjuju praksu i standarde Evropskog suda za ljudska prava

- ❖ **Unaprjeđenje znanja nosilaca pravosudnih funkcija o pravnom sistemu EU, ulozi, nadležnostima i praksi Suda pravde EU**
 - **Indikator učinka:** Povećan broj obuka sudija i državnih tužilaca o pravnom sistemu EU, ulozi, nadležnostima i praksi Suda pravde EU

b) Unaprjeđenje sistema besplatne pravne pomoći

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

Jedan od bitnih aspekata prava na pravično suđenje je da imovinsko stanje pojedinca ne bude ograničenje ostvarivanju i zaštiti njegovih prava. Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći koji je počeo da se primjenjuje od 1. januara 2012. godine, stvoreni su uslovi da loše imovinsko stanje stranku ne može ograničiti u ostvarivanju i zaštiti prava. Pravo na besplatnu pravnu pomoć imaju i određene prioritete kategorije, bez obzira na imovno stanje, i to: žrtve krivičnog djela trgovina ljudima i nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici, žrtve nasilja u porodici, djeca bez roditeljskog staranja, korisnici materijalnog obezbjeđenja porodice. Pravo na besplatnu pravnu pomoć imaju fizička lica u postupku pred sudom, državnim tužilaštvom, Ustavnim sudom i vansudskom rješavanju sporova, u postupku pred javnim izvršiteljem i za pisanje predstavke pred Evropskim sudom za zaštitu ljudskih prava. Oblici besplatne pravne pomoći koji mogu biti odobreni su: pravno savjetovanje, sastavljanje pismena i zastupanje. Odobravanje nekog od oblika besplatne pravne pomoći podrazumijeva i oslobađanje od plaćanja troškova postupka za koji je odobrena besplatna pravna pomoć. Kancelarije za pružanje besplatne pravne pomoći postoje u svim osnovnim sudovima u Crnoj Gori.

Dosadašnja primjena Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći pokazala je postojanje određenih nedostataka koje je neophodno otkloniti kako bi se osigurao efikasan i djelotvoran pristup pravdi, i to:

- Žrtve mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kaznjavanja nijesu prepoznati kao privilegovani korisnici prava na besplatnu pravnu pomoć;

- nisu razvijeni adekvatni mehanizmi i indikatori za praćenje kvaliteta pružanja pravne pomoći,
- Saradnja između službi besplatne pravne pomoći pri osnovnim sudovima i NVO koje se bave zaštitom ugroženih socijalnih kategorija nije na zadovoljavajućem nivou.

Operativni ciljevi:

- ❖ Unaprjeđenje sistema besplatne pravne pomoći kroz unaprjeđenje zakonodavnog okvira prepoznavanjem novih kategorija korisnika prava na besplatnu pravnu pomoć i povećan broj korisnika besplatne pravne pomoći
 - **Indikator učinka:** Povećan broj korisnika besplatne pravne pomoći

c) Unaprjeđenje transparentnosti rada pravosudnih institucija

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

Transparentnost rada pravosudnih institucija, uz dosljedno poštovanje Ustavom i zakonom utvrđenih granica javnosti rada organa, temeljni je princip od čijeg poštovanja zavisi povjerenje javnosti u njihov rad i stabilnost ukupnog društva. U svom radu pravosudne institucije teže ka uspostavljanju balansa između primjene principa-pravo javnosti da zna i ograničenja ovog prava koje izvire iz zakonskih propisa.

Crnogorsko sudstvo je svjesno da “nije dovoljno da pravda bude zadovoljena, već da mora biti i vidljiva za sve”, te je stoga u prethodnom periodu posebna pažnja bila posvećena unaprjeđenju transparentnosti rada sudova⁸.

Zajednički interes javnosti nalaže da odnos sudstva i medija bude zasnovan na *bona fides* namjerama, pružanju istinitih, tačnih i blagovremenih informacija. Na taj način jača se transparentnost i povjerenje javnosti u sudstvo, te značajno smanjuje rizik od korupcije. S tim ciljem, Vrhovni sud Crne Gore je donio Komunikacioni protokol sudova u Crnoj Gori (KOPS). Ovaj dokument je zasnovan na Mišljenju br. 7 (2005) Konsultativnog savjeta evropskih sudija (CCJE), Preporuci Komiteta ministara članicama Savjeta Evrope Br. R (85)11 o položaju žrtve u krivičnom postupku, kao i Preporuci Rec (2003) 13 Komiteta ministara državama članicama o pružanju informacija putem medija u vezi sa krivičnim postupkom.

KOPS predviđa osnivanje Službe za odnose sa javnošću pri Vrhovnom sudu Crne Gore, koja bi se sastojala od: sudije portparola Vrhovnog suda Crne Gore, sudija portparola svih

⁸ O ostvarenim rezultatima detaljnije na str. 20-22

sudova u Crnoj Gori i savjetnik za odnose sa javnošću - medijski konsultant. Osim toga, KOPS razrađuje komunikacione kanale i instrumente za saradnju sudova sa javnošću, učesnicima u postupku i medijima.

U prethodnom četvorogodišnjem periodu, nastavljeno je jačanje transparentnosti rada Sudskog savjeta i sudova. Na web portalu www.sudovi.me/sudskisavjet se objavljuju informacije o radu i aktivnostima Sudskog savjeta. Sudski savjet je usvojio Strategiju za odnose sa javnošću i informisanje Sudskog savjeta 2018-2020. i prateći akcioni plan.

Uspostavljena je praksa objavljivanja najava sjednica i drugih događaja, zapisnika sa sjednica, odluka i svih važnih dokumenata. Informacije o svim sudovima i sudijama, anonimizirane odluke, važeći propisi (imena i biografije sudija, kontakti, liste zakazanih suđenja, godišnji rasporedi poslova, izvještaji o radu) i sudska praksa se nalaze na sajtu sudova. U sudovima postoje ekrani sa rasporedom sudnica i suđenja, a u holovima svih sudova se nalaze table sa rasporedom svih prostorija u sudu. Info punktovi postoje u većini sudova i koriste se za distribuciju brošura i pamfleta kojima se povećava informisanost građana o funkcionisanju pravosudnih institucija, novim mogućnostima za ostvarenje prava itd.

U prethodnom periodu značajan napredak je zabilježen kada je riječ o transparentnosti rada Državnog tužilaštva. O tome koliko se uradilo na polju transparentnosti najbolje govori podatak da je istraživanje, koje je sprovela nevladina organizacija Centar za demokratsku tranziciju (CDT) u 2015. godini, pokazalo da je Državno tužilaštvo najotvorenija institucija u Crnoj Gori – 99 %. S ciljem približavanja rada Državnog tužilaštva stručnoj i široj javnosti izrađena je Strategija za odnose s javnošću, kojom je definisan okvir za kontinuirani rad na stalnom unapređenju i jačanju kako interne, tako i eksterne komunikacije, nakon čega je izrađen i Akcioni plan, Vodič kroz krivični postupak i razvoj komunikacijskih vještina i Priručnik za kriznu komunikaciju. Svjesni činjenice da unapređenje stepena transparentnosti podrazumijeva dostupnost medijima 24 sata dnevno, sedam dana u nedjelji, određeni su državni tužioci u svim državnim tužilaštvima za komunikaciju sa medijima, organizovane su obuke za odnose s javnošću za predstavnike Državnog tužilaštva s ciljem da se kroz praktične vježbe pripremaju za situacije koje doprinose boljoj komunikaciji sa medijima i javnošću uopšte, a na internet stranici Državnog tužilaštva kontinuirano se objavljuju informacije o radu tužilaštva i to na crnogorskom i engleskom jeziku.

Tužilački savjet o svom radu informiše javnost objavljivanjem na web stranici najava o planiranim sjednicama Tužilačkog savjeta, kao i saopštenja sa održanih sjednica na internet stranici Državnog tužilaštva www.tuzilastvocg.me. Blagovremenim objavljivanjem najava i dnevnog reda sjednica Tužilačkog savjeta, omogućava se zainteresovanoj javnosti da prisustvuje sjednicama Tužilačkog savjeta. Objavljivanje obrazloženih odluka Tužilačkog savjeta, posebno kada su u pitanju odluke o izboru državnih tužilaca i rukovodilaca državnih

tužilaštava, potvrđuje intenciju ka daljem razvoju transparentnosti sa ciljem jačanja povjerenja građana u Državno tužilaštvo kao jedinstven i samostalan državni organ.

Ipak, i pored ostvarenih rezultata, i dalje postoji potreba za jačanjem mehanizma komunikacije pravosudnih organa sa javnošću, putem institucionalizovanih, profesionalnih kanala saradnje, sa utvrđenim protokolima postupanja i predstavljanja rezultata

U narednom periodu posebna pažnja posvetiće se jačanju povjerenja javnosti u rad pravosudnih organa, kao i upoznavanju građana o funkcionisanju pravosuđa i profesija povezanih sa pravosuđem.

Operativni ciljevi:

- ❖ **Unapređivati transparentnost rada pravosudnih organa i drugih profesija u pravosuđu kroz povećanje informisanosti građana o njihovom radu**
 - **Indikator učinka:** Unaprijeđena transparentnost rada pravosudnih organa i drugih profesija u pravosuđu i informisanost građana o njihovom radu

d) Unaprjeđenje sistema infrastrukture i sigurnosti pravosudnih objekata i fizičkog pristupa pravosudnim institucijama za posebne kategorije lica

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

Značajniji napredak nije zabilježen u oblasti sistema sigurnosti objekata pravosudnih organa. Zgrade u kojima je smještena većina pravosudnih organa ne odgovaraju njihovoj namjeni i zahtjevima bezbjednosti, što se ogleda u neadekvatnim radnim prostorijama, lošem stanju zgrada, prostorija za smještaj pritvorenih lica, maloljetnih učesnika u krivičnim postupcima, posebnih ulaza za službena lica, pritvorena lica, određenu kategoriju žrtava, nepostojanju posebnih prilaza za lica sa invaliditetom itd. Suđenja se često odvijaju u manjim sudijskim kancelarijama, koje su neuslovne za vođenje sudskih postupaka i u kojima stepen bezbjednosti učesnika u postupcima nije na zadovoljavajućem nivou. Nije primijećen napredak u pogledu mjera kontrole koje se sprovode u sudovima. I dalje ne postoji standardizovana praksa koja se nosi na mjere bezbjednosti prilikom ulaska u sud. Nivo bezbjednosne kontrole je povećan u postupcima za krivična djela organizovanog kriminala, korupcije i ratnih zločina.

U januaru 2019. godine izrađen je Izvještaj o procjeni infrastrukture pravosudnih organa u Crnoj Gori, sa odgovarajućim zaključcima i konkretnim preporukama za unaprjeđenje infrastrukture pravosudnih organa u budućem periodu.

Zakon o zabrani diskriminacije i Zakonu o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom sadrže posebna pravila i uređuju pitanja koja se odnose na fizički pristup sudu lica sa invaliditetom. Pod diskriminacijom lica sa invaliditetom smatra se između ostalog i nedostupnost prilaza objektima i površinama u javnoj upotrebi licima smanjene pokretljivosti i licima sa invaliditetom, odnosno onemogućavanje, ograničavanje ili otežavanje korišćenja navedenih objekata, na način koji nije nesrazmjeran teret za pravno ili fizičko lice koje je dužno da to omogući. Stoga je propisana zabrana diskriminacije lica sa invaliditetom, po osnovu invaliditeta, u postupcima vođenja upravnog, sudskog ili drugog postupka na način koji onemogućava ili otežava ostvarenje prava lica sa invaliditetom. I pored stvaranja uslova za nesmetan pristup licima sa invaliditetom zgradama pojedinih pravosudnih institucija, i dalje fizički pristup zgradama svih pravosudnih institucija nije obezbijeđen licima sa invaliditetom. Brojne arhitektonske prepreke (stepeništa, visoki pločnici itd.) sprječavaju adekvatnu primjenu prava na pristup pravdi ovim licima.

Operativni ciljevi:

- ❖ **Unapređenje infrastrukture i sigurnosti pravosudnih objekata**
 - **Indikator učinka:** Unaprijeđena infrastruktura i sigurnost pravosudnih objekata

e) Pristup pravdi po mjeri djeteta

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

Koncept pristupa pravdi je u prethodnoj deceniji dobio veoma značajno mjesto u nizu međunarodnih dokumenata. Ipak, ranjive grupe se i danas susrijeću sa brojnim preprekama na putu ka realizaciji i zaštiti svojih prava u sudskim i vansudskim postupcima.

Najčešći izazovi sa kojima se susrijeću djeca i njihove porodice u pristupu pravosudnim institucijama su: percepcija mjesta djece u porodici (dijete se ne posmatra kao nosilac prava), procedure koje nisu prilagođene djeci, nedostatak svijesti o pravosudnim mehanizmima i institucijama koje pružaju podršku i nedovoljan pristup informacije o pravima djece itd.

Zakon o postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku usklađen je sa međunarodnim standardima i odredbom člana 93 propisano je saslušanje maloljetnih lica. Navedenim članom je propisano da tužilac ili sudija djecu žrtve i svjedoke saslušavaju jednom, a samo u izuzetnim slučajevima dva puta. Ovim članom postavlja se jasan uslov da djeca budu saslušana u posebnoj prostoriji u odnosu na sudnicu, koja je opremljena uređajima za

audiovizuelno snimanje, uz pomoć ili učešće stručnih lica. U praksi se, međutim, pokazalo, kao što je istaknuto u Studiji o jednakom pristupu pravdi za zemlje Centralne i Istočne Evrope, da se djeca saslušavaju više puta u uslovima koji nijesu po mjeri djece.

Izmjenama i dopunama Porodičnog zakona iz 2017. godine uveden je pravni institut lica za podršku, čija je uloga da pruži podršku djetetu tokom sudskog i drugih postupaka od značaja za prava djeteta, kao i da obezbijedi da mišljenje djeteta bude iznešeno i uzeto u obzir, te da dijete bude upoznato sa predmetom postupka, da mu omogući da slobodno iznese svoje mišljenje i da to mišljenje može imati odgovarajući uticaj na sudsku odluku. U praksi, međutim, lica za podršku nemaju posebno određenu prostoriju u kojoj mogu saslušati i razgovarati sa djetetom i susreću se sa problemima kada je u pitanju ispunjavanje ovog zakonskog uslova. Usljed toga, kako nema posebnih prostorija po mjeri djeteta u sudovima za parnične postupke, nejasno je gdje bi dijete trebalo da razgovara sa licem za podršku. U sudovima za prekršaje se održavaju ročišta za slučajeve nasilja u porodici ili zanemarivanje djece, između ostalog. Stoga se veliki broj djece pojavljuje pred sudovima za prekršaje uglavnom u ulozi počinioca. Sudovima za prekršaje u ozbiljnoj mjeri nedostaju infrastrukturni kapaciteti, a sudnice/sudske kancelarije u kojima je smješteno po dvoje sudija daleko su od onog što čini okruženje po mjeri djeteta.

Postojeće domaće zakonodavstvo, politike i prakse podržavaju uspostavljanje prostorija po mjeri djeteta u Crnoj Gori u okviru pravosudnih institucija. Pravosudne institucije Crne Gore se, međutim, suočavaju sa značajnim infrastrukturnim ograničenjima. Stoga bi se u datoj situaciji prostorije po mjeri djeteta mogle uspostaviti u okviru sudova i tužilaštva (u većini gradova sudovi i tužilaštva nalaze se u istoj zgradi) a koristila bi se za svu djecu koja učestvuju u krivičnim, parničnim i prekršajnim postupcima

Operativni ciljevi:

- ❖ **Uskladiti pravosudni sistem sa principom najboljeg interesa djeteta**
 - **Indikator učinka:** Broj objekata sudova i državnih tužilaštava koji imaju prostorije po mjeri djeteta

3.5 RAZVOJ MINISTARSTVA PRAVDE, CENTRA ZA OBUKU, ADVOKATURE, NOTARIJATA, JAVNIH IZVRŠITELJA, POSREDNIKA, SUDSKIH VJEŠTAKA I TUMAČA

Pravosudni sistem Crne Gore obuhvata cijeli niz institucija koje imaju značajna ovlaštenja i odgovornosti u pogledu realizacije strateških ciljeva reforme pravosuđa. Za reformu pravosudnog sistema od posebnog značaja je razvoj pravosudnih i drugih institucija koji obuhvata kontinuirano sprovođenje mjera i aktivnosti usmjerenih ka jačanju njihovih ljudskih, administrativnih i tehničkih kapaciteta.

Stoga je u narednom periodu neophodno razvijati i unapređivati postojeće kapacitete:

- Ministarstva pravde;
- Centra za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu;
- Advokature, notarijata, javnih izvršitelja, posrednika, sudskih vještaka, tumača.

a) Ministarstvo pravde

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

Ključnu ulogu u koordinaciji procesa reforme pravosuđa ima Ministarstvo pravde. U sprovođenju dosadašnjih strateških dokumenata Ministarstvo pravde je redovno, samostalno ili uz druge učesnike, bilo nosilac najvećeg dijela sprovedenih aktivnosti. Ministarstvo pravde, u skladu sa Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave, vrši poslove državne uprave koji se odnose na: organizaciju i rad sudova i državnog tužilaštva, organa za izvršenje krivičnih sankcija, advokature, notara, javnih izvršitelja, posrednika i sudskih vještaka; statusna pitanja nosilaca pravosudnih funkcija; krivično zakonodavstvo; zakonodavstvo koje uređuje obligacione, porodične i nasljedne odnose, sudske postupke, prekršajni postupak i pravnu pomoć; analitiku rada pravosudnih organa; pripremu i praćenje realizacije strateških dokumenata i projekata za oblast pravosuđa; međunarodnu pravnu pomoć u krivičnim i građanskim stvarima; usklađivanje domaćih propisa iz okvira svoje nadležnosti sa pravnim poretom Evropske unije; kao i druge poslove koji su mu određeni u nadležnost. Takođe, shodno Zakonu o sudovima i Zakonu o Državnom tužilaštvu propisano je da nadzor nad vršenjem poslova uprave u sudu i tužilaštvu vrši Ministarstvo pravde, preko ovlašćenih službenika. Ministarstvo pravde je uključeno u rad Sudskog i Tužilačkog savjeta preko svojih predstavnika i to – ministra pravde u Sudskom savjetu i predstavnika ministarstva u Tužilačkom savjetu.

Ministarstvo pravde Crne Gore u svom sastavu ima i organ uprave u sastavu - Zavod za izvršenje krivičnih sankcija. Organizacione jedinice ministarstva su: Direktorat za organizaciju pravosuđa krivično zakonodavstvo i nadzor; Direktorat za građansko

zakonodavstvo i nadzor; Direktorat za izvršenje krivičnih sankcija; Direktorat za međunarodnu pravosudnu saradnju i projekte; Direktorat za informaciono komunikacione tehnologije pravosuđa bezbjednost podataka; Odjeljenje za unutrašnju reviziju; Kabinet ministra; Služba za kadrovske, kancelarijske, finansijske poslove i javne nabavke.

Polazeći od nadležnosti Ministarstva pravde i njegove postojeće organizacije i broja zaposlenih postoji potreba:

- za jačanje stručnih specijalističkih znanja za određene oblasti naročito u pogledu upoznavanja standarda koji proizilaze iz međunarodnih dokumenata UN, SE i EU;

- povećanje broja zaposlenih u cilju veće specijalizacije pojedinog zaposlenog, s obzirom da sadašnje stanje karakteriše praćenje više oblasti naročito u Direkotratu za organizaciju pravosuđa, krivično zakonodavstvo i nadzor od strane jednog zaposlenog, kao i nedostaci u pristupu podacima u informacionom sistemu pravosuđa, metodologiji i stručnosti za analizu podataka o radu pravosudnih organa;

Operativni ciljevi:

❖ Unaprjeđenje stručnih i administrativnih kapaciteta Ministarstva pravde i sprovođenje kontinuirane obuke zaposlenih

- **Indikator učinka :** Ojačani stručni i administrativni kapaciteti Ministarstva pravde i sprovedene kontinuirane obuke zaposlenih

b) Centar za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

U Crnoj Gori obuka u pravosudnim organima obavlja se u okviru Centra za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu, koja se organizuje i sprovodi kao inicijalna i kontinuirana. Inicijalna obuka se organizuje radi sticanja praktičnog i teorijskog znanja i vještina kandidata za sudije u sudu za prekršaje, osnovnim sudovima, Privrednom sudu i Upravnom sudu Crne Gore i kandidata za državne tužioce u osnovnim državnim tužilaštvima. Kontinuirana obuka se organizuje radi stručnog usavršavanja i profesionalnog razvoja sudija i državnih tužilaca, a sprovodi se po programima obuke u skladu sa zakonom. Centar sprovodi posebne obuke za ostale pravne profesije (notare, javne izvršitelje i advokate), kao i savjetnike i pripravnike u sudovima i državnim tužilaštvima. Obuke u Centru sprovode predavači, a praktični dio inicijalne obuke sprovode mentori.

Organi Centra su Upravni odbor i Programski savjet. Upravni odbor je nezavisni organ koji upravlja Centrom. Ima sedam članova koji se biraju na period od četiri godine, kao predstavnici najznačajnijih pravosudnih organa (Vrhovni sud, Vrhovno državno tužilaštvo, Sudski savjet i Tužilački savjet) kao i Ministarstva pravde, Crnogorske akademije nauka i umjetnosti i Advokatke komore. Većinu članova čine sudije i državni tužioci (četiri člana). Predsjednik Upravnog odbora je član Upravnog odbora iz reda sudija i državnih tužilaca, pa je za Predsjednicu izabrana sudija, koja rukovodi i predstavlja Centar.

Programski savjet je stručni organ Centra, kojeg čine dva programska odbora (Programski odbor za inicijalnu obuku i Programski odbor za kontinuiranu obuku). Programski savjet ima deset članova koji su istovremeno članovi navedenih programskih odbora.

Radi obavljanja stručnih, finansijskih, administrativnih, informatičkih, analitičkih i drugih poslova za potrebe Centra obrazovan je Sekretarijat Centra, kao stručna služba čijim radom rukovodi direktor. Sekretarijat ima četiri organizacione jedinice, i to: Odjeljenje za inicijalnu obuku, Odjeljenje za kontinuiranu obuku, Odjeljenje za međunarodnu saradnju i Službu za opšte poslove i finansije. Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Sekretarijata, predviđeno je 19 radnih mjesta, od kojih je do sada popunjeno je 14 radnih mjesta.

Međutim, prepoznajući značaj daljeg institucionalnog razvoja, uočeni su određeni izazovi u budućem radu, a koji se odnose na:

- *unaprjeđenje kvaliteta obuka* - kroz unapredjenje stručnih kapaciteta organa Centra kada je u pitanju proces analize procjena potreba za obukama i programsko planiranje, s ciljem ujednačavanja metodologija obuka i primjene novih metoda obuka, evaluacije rada trenera, kao i unaprjeđenje procesa evaluacije obuka;
- *organizacioni razvoj i jačanje institucije* - kroz sistematsko stručno usavršavanje zaposlenih u Sekretarijatu, jer do sada, zbog obima posla i izgradnje istitucionalnih kapaciteta, nakon osnivanja Centra, nije organizovano sistematsko stručno usavršavanje zaposlenih u Sekretarijatu, te je stoga neophodno sprovesti analizu potreba za obukama zaposlenih i definisati program obuka koji će sadržati opšte i stručne obuke u cilju unapredjivanja znanja i vještina, timskog rada i sposobnosti za vršenje poslova shodno opisu radnog mjesta. Nadalje, kroz potrebu izdvajanja u budžetu Crne Gore većih finansijskih sredstava predviđenih za Centar za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu kako bi se obezbijedila samoodrživost i ojačali administrativni kapaciteti Centra. Naime, Centar u svom radu i dalje ima veliku finansijsku podršku međunarodnih partnera u sprovođenju aktivnosti kontinuiranih obuka, koja prelazi iznos koji je u Bužetu Crne Gore opredijeljen za rad Centra. Za očekivati je da će vremenom podrška međunarodnih partnera biti sve manja, pa je

neophodno, u cilju samoodrživosti institucije obezbijediti sredstva predviđena Zakonom za samostalno sprovođenje aktivnosti obuka. Takođe, poseban izazov u narednom periodu odnosi se na obezbjedjenje trajnog rješenja u pogledu adekvatnih prostornih kapaciteta Centra. Naime, prostorije Centra se sastoje od jedne konferencijske sale koja ima kapacitet da primi oko 30 učesnika, i jedne manje sale za obuku koja ima kapacitet za oko 15 učesnika u kojoj se sprovodi teorijski dio programa inicijalne obuke, kao i 9 kancelarija u kojima rade zaposleni u Sekretarijatu Centra. Međutim, i pored prethodno navedenog, Centar ne raspolaže sa odgovarajućim prostornim kapacitetima: nema salu za sastanke, računarsku salu, salu za simulaciju suđenja, posebnu prostoriju za biblioteku/dokumentacioni Centar, posebnu prostoriju za skladištenje tehničke opreme, ne postoji kantina/restoran u kojoj bi učesnici provodili kafe pauze i pauze za ručak u toku obuke.

- *prepoznatljivost i vidljivost Centra* – kroz jačanje saradnje Centra sa partnerima na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou i jačanje vidljivosti Centra kroz promovisanje obuka kod ciljnih grupa,
- *nedostatke pojedinih zakonskih odredbi koji se odnose na funkcionisanje Centra i Sekretarijata Centra* - praksa je ukazala na nedostatak zakonskih rješenja u dijelu koji se odnosi na sastav i način izbora članova Programskog savjeta Centra, zatim nadzor nad sprovođenjem praktičnog dijela inicijalne obuke tj. nadzore nad radom mentora, uslove za izbor predavača, kao i proširenje Sekretarijata Centra organizacionom jedinicom koja bi se bavila materijalima za obuku i literaturom za stručno usavršavanje/dokumentacioni centar.

Operativni ciljevi:

❖ Organizacioni razvoj i jačanje institucije

- **Indikator učinka:** Stručni i administrativni kapaciteti Centra/Sekretarijata unaprijeđeni i stručno ojačani

c) Advokatura

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

Advokatura egzistira kao javna djelatnost u Crnoj Gori od 14.12.1909.godine, kada je donijet Zakon o javnim pravozastupnicima Knjaževine Crne Gore. Advokatura je nezavisna i samostalna profesionalna djelatnost pružanja pravne pomoći u ostvarivanju i zaštiti ustavom utvrđenih sloboda i prava i drugih zakonom utvrđenih prava i interesa domaćih i stranih fizičkih i pravnih lica. Advokatura je kao profesionalna djelatnost od posebnog značaja uređena Ustavom Crne Gore, zakonskim propisima i aktima koja Advokatska komora Crne Gore (AKCG) samostalno donosi na osnovu javnih ovlašćenja koja su joj povjerena. Zakon o advokaturi uređuje advokaturu kao samostalnu i nezavisnu službu za pružanje pravne pomoći u skladu sa Preporukom (2000) 21 Komiteta ministara Savjeta Evrope država članica o slobodi vršenja profesije advokata. Advokati su dužni da strankama savjesno pružaju pravnu pomoć u skladu sa Zakonom o advokaturi, Statutom Advokatske komore i etičkim kodeksom. U imenik Advokatske komore na dan 1. januar 2019. godine upisano je ukupno 980 advokata.

U dosadašnjoj primjeni propisa iz oblasti advokature uočene su određene slabosti u pogledu:

- visine iznosa nadoknade troškova za odbrane po službenoj dužnosti, kao i određivanje advokata po službenoj dužnosti. Shodno tome razmotriti i važeću Advokatsku tarifu a u kontekstu ekonomskog stanja u društvu;
- nedovoljno razvijeni mehanizmi za utvrđivanje odgovornosti advokata za nesavjesno pružanje pravne pomoći (etička i disciplinska odgovornost);
- nedovoljno razvijeni kapaciteti Advokatske komore u pogledu praćenja kvaliteta rada advokata i njihove odgovornosti;

Operativni ciljevi:

- ❖ **Jačanje sistema odgovornosti advokata i stručnih kapaciteta Advokatske komore** - u pogledu odgovornosti za nesavjesno pružanje pravne pomoći (etička i disciplinska odgovornost), kao i u pogledu praćenja kvaliteta rada (odbrane po službenoj dužnosti i besplatna pravna pomoć)
- **Indikator učinka:** Ojačan sistem odgovornosti advokata i stručni kapaciteti Advokatske komore

d) Notarijat

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

Notari su počeli sa radom 2011. godine. Notarsku komoru čine 53 notara od predviđenih 65 mjesta notara. Još uvijek nijesu imenovani notari za sve lokalne uprave u Crnoj Gori u predviđenom broju (Cetinje, Mojkovac, Nikšić, Plav, Pljevlja i Rožaje), dok za područje pojedinih lokalnih uprava uopšte nije bilo imenovanja (Andrijevića, Šavnik, Plužine i Žabljak). Nadzor nad radom notara vrši Ministarstvo pravde, nadležni sud i Notarska komora. U periodu od 2014-2018.godine imenovano je 9 notara.

Ministarstvo pravde vrši pregled poslovanja notara, predlaže vođenje disciplinskih postupaka, obavlja pregled postupanja organa Komore, kao i druge mjere u vezi sa zakonom i Pravilnikom o radu notara.

Izmjenama i dopunama Zakona o notarima iz 2016. godine unaprijeđene su odredbe koje se odnose na disciplinsku odgovornost notara za povrede službene dužnosti. Radi se na elektronskom umrežavanju svih notarskih kancelarija, kao i na umrežavanju notarskih kancelarija sa državnim organima.

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o notarima iz 2018.godine propisana je odredba po kojoj su notari obavezni da prijavljuju prihode i imovinu u skladu sa Zakonom za sprječavanje korupcije i unaprijeđena je odredba u pogledu razloga za teže povrede kod utvrđivanja disciplinske odgovornosti notara.

U dosadašnjem radu notara uočeni su problemi koji se odnose na:

- nedovoljno razvijen sistem za elektronsko umrežavanje notarskih kancelarija;
- nedovoljno razvijen sistem za elektronsko povezivanje notara sa evidencijama državnih organa.

Operativni ciljevi:

❖ Unapređenje sistema funkcionisanja, efikasnosti i odgovornosti notara

- **Indikator učinka:** Imenovanjem notara, njihovom kontinuiranom obukom, jačanjem sistema odgovornosti notara kao i stručnih kapaciteta Notarske komore, ojačan notarski sistem

e) Javni izvršitelji

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

Zakonom o javnim izvršiteljima iz 2011. godine uspostavljen je sistem javnih izvršitelja, kao nova profesija u funkciji pravosuđa. Reforma sistema izvršenja kojom su izvršene radikalne promjene u institucionalnom okviru i strukturi izvršnog postupka, čime se Crna Gora prestrojila na novi kolosjek evropskog izvršnog prava i bilježi pozitivne rezultate. Od predviđena 32 mjesta za javne izvršitelje trenutno ih ima 31. Imenovani javne izvršitelji obavljaju poslove i na područjima osnovnih sudova za koje nijesu imenovani javni izvršitelji.

Predlogom zakona o dopunama Zakona o javnim izvršiteljima, čije se donošenje očekuje u 2019. godini, propisana je odredba po kojoj su javni izvršitelji obavezni da prijavljuju prihode i imovinu u skladu sa Zakonom za sprječavanje korupcije i unaprijeđena je odredba u pogledu razloga za teže povrede kod utvrđivanja disciplinske odgovornosti javnog izvršitelja.

Javni izvršitelji su uspostavili jedinstveni softverski sistem za vođenje predmeta.

U dosadašnjem radu javnih izvršitelja uočeni su problemi koji se odnose na:

- nedovoljno razvijen sistem za elektronsko povezivanje izvršitelja sa svim državnim organima, organima uprave i drugim institucijama neophodnim u postupku sprovođenja izvršenja.

Operativni ciljevi:

❖ Unapređenje sistema funkcionisanja, efikasnosti i odgovornosti javnih izvršitelja

- **Indikator učinka:** Kontinuiranom obukom javnih izvršitelja, jačanjem sistema njihove odgovornosti kao i stručnih kapaciteta Komore javnih izvršitelja, ojačan sistem javnih izvršitelja

f) Centar za posredovanje i posrednici

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

Centar za posredovanje predstavlja ključnu instituciju u oblasti razvoja alternativnih načina rješavanja sporova u Crnoj Gori. U skladu sa svojim zakonskim ovlašćenjima, Centar obavlja niz stručnih i administrativnih poslova od značaja za posredovanje/medijaciju i obezbjeđuje potrebne uslove za kvalitetno sprovođenje postupaka posredovanja/medijacije. Kako bi se dodatno podstakla primjena posredovanja/medijacije, razvili novi alternativni načini rješavanja sporova i osiguralo poštovanje standarda kvaliteta u sprovođenju ovih procesa koje nalažu međunarodni standardi, potrebno je stvoriti osnove za jedinstveni organizacijski pristup. Takav pristup pretpostavlja proširenje nadležnosti postojećeg Centra za posredovanje na sve načine alternativnog rješavanja sporova i zahtjeva njegovo prerastanje u Centar za alternativno rješavanje sporova. Ujedno, takvo proširenje nadležnosti Centra nužno bi zahtjevalo i unaprijeđenje njegovih administrativnih i tehničkih kapaciteta, kao i postojećih ljudskih resursa.

Poznato je da promocija posredovanja/medijacije i drugih alternativnih načina rješavanja sporova umnogome zavisi od kvaliteta posrednika/medijatora i drugih ovlašćenih lica koja sprovode ove procese. Stoga je od ključnog značaja da se obezbjede kvalitetni programi stručnog usavršavanja, kao i prilike za razmjenu iskustava i unapređenje njihovih vještina u praksi. Takođe, kako bi se alternativni načini rješavanja sporova učinili što više dostupnim građanima, i kako bi se strankama omogućio izbor za to kompetentnih lica, potrebno je obezbijediti odgovarajući broj posrednika/medijatora specijalizovanih za određene vrste sporova. Konačno, od posebnog značaja je utvrđivanje jasnih i stručno utemeljenih standarda za praćenje i ocjenu kvaliteta rada posrednika i drugih lica koja sprovode postupke alternativnog rješavanja sporova, kojim bi se obezbjedilo i blagovremeno reagovanje u slučajevima zloupotreba i postupanja suprotnih propisanim standardima rada.

Unaprijeđenjem sistema ocjene kvaliteta rada, i sami posrednici/medijatori bili bi u većoj mjeri motivisani da se kontinuirano obučavaju i unaprijeđuju svoja znanja i vještine, u cilju pružanja bolje usluge građanima.

U Registar posrednika/medijatora do danas je upisano 99 posrednika/medijatora koji poseduju licencu za rad u građanskim sporovima i 57 posrednika/medijatora koji poseduju licencu za rad u krivičnim stvarima, dok 19 posrednika/medijatora ima obje licence

Institucionalni razvoj Centra za posredovanje i rad posrednika practice se kroz sprovođenje aktivnosti iz Programa razvoja alternativnog rješavanja sporova 2019-2021.

g) Sudski vještaci

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

Zakonom o sudskim vještacima iz 2016. godine uređuju se uslovi za vršenje vještačenja, postupak postavljenja i razrješenja sudskih vještaka, odnosno upis pravnih lica u registar pravnih lica za vršenje vještačenja, prava i dužnosti vještaka, kao i druga pitanja od značaja za njihov rad. Posebnu ulogu u razvoju profesije sudskih vještaka ima Udruženje sudskih vještaka, kao cehovska asocijacija.

Vještačenje vrše fizička i pravna lica koja ispunjavaju uslove propisane zakonom, naučne i stručne ustanove i drugi organi u okviru kojih se može vršiti vještačenje. Vještaka postavlja i razrješava Komisija za vještake, koju obrazuje ministar nadležan za poslove pravosuđa. Vještak je dužan da se odazove pozivu suda, državnog tužilaštva ili drugog organa koji vodi postupak i da u određenom roku da svoj nalaz i mišljenje. Vještak je dužan da vrši vještačenje savjesno, nepristrasno i u skladu sa pravilima nauke ili vještine. Vještak se postavlja na vrijeme od šest godina i može biti ponovo postavljen. Naučne i stručne ustanove (fakulteti, instituti i sl.) i drugi organi u okviru kojih se može vršiti vještačenje, vještačenje vrše na način što određuju jednog ili više stručnjaka odgovarajuće specijalnosti ili obrazuju komisije ili odbore sastavljene od naučnih i stručnih radnika koji su zaposleni kod njih koji će izvršiti vještačenje. Do sada je postavljeno 386 sudskih vještaka shodno zakonu iz 2016. godine.

U dosadašnjoj primjeni propisa koji se odnose na rad sudskih vještaka uočene su određene slabosti u pogledu:

- nedovoljno razvijenog sistema odgovornosti sudskih vještaka;
- nepostojanja adekvatnih programa kontinuirane edukacije sudskih vještaka;
- nedovoljno definisana pravila i procedure u vezi etičke i disciplinske odgovornosti sudskih vještaka.

Operativni ciljevi:

❖ Unapređenje sistema funkcionisanja, efikasnosti i odgovornosti sudskih vještaka

- **Indikator učinka:** Postavljenjem sudskih vještaka, njihovom kontinuiranom obukom, jačanjem sistema odgovornosti sudskih vještaka kao i stručnih kapaciteta Udruženja sudskih vještaka ojačan sistem sudskih vještaka

h) Tumači

Analiza stanja i identifikovani nedostaci

Zakonom o tumačima iz 2016. godine uređeni su uslovi i način postavljenja i razrješenja tumača, prava i obaveze tumača, sprovođenje njihove kontinuirane edukacije i druga pitanja od značaja za rad tumača. Donošenjem predmetnog zakona otklonjeni su nedostaci u primjeni Pravilnika o stalnim sudskim tumačima iz 2008. godine, koji su se prije svega odnosili na nedovoljno precizirane uslove za postavljenje tumača i nedostatak normi kojima se reguliše sistem odgovornosti i postupak razrješenja tumača.

Ministarstvo pravde postavlja tumače i vodi spisak tumača. Na spisku tumača nalazi se 303 tumača.

U dosadašnjoj primjeni propisa koji se odnose na rad tumača uočene su određene slabosti u pogledu:

- nedovoljno razvijenog sistema odgovornosti tumača;
- nepostojanja adekvatnih programa kontinuirane edukacije tumača;
- uspostavljanja nadzora nad radom tumača;

Operativni ciljevi:

❖ Unapređenje sistema funkcionisanja, efikasnosti i odgovornosti tumača

- **Indikator učinka:** Imenovanjem tumača, njihovom kontinuiranom obukom, jačanjem sistema odgovornosti tumača kao i formiranjem Udruženja tumača ojačan sistem tumača

IV. SPROVOĐENJE REFORME PRAVOSUĐA

4.1 Akcioni plan za sprovođenje Strategije

Ključni preduslov za uspjeh strateškog planiranja je dosljedno sprovođenje strateških ciljeva. Sprovođenje strateških ciljeva, sa konkretnim aktivnostima i nadležnim organima biće detaljno razrađeno Akcionim planom za implementaciju Strategije reforme pravosuđa 2019-2022, koji će se donijeti istovremeno uz strategiju. Po usvajanju Strategije i pratećeg Akcinog plana, formiraće se Savjet i Operativni tim za praćenje sprovođenja Strategije.

Kontrolu sprovođenja ove Strategije vršiće Savjet koji će činiti predstavnici ključnih institucija pravosuđa, civilnog sektora, predstavnici ključnih Vladinih resora, Sudskog i Tužilačkog savjeta, Centra za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu i drugih profesija u funkciji pravosuđa (advokati, notari, javni izvršitelji, posrednici, sudski vještaci, sudski tumači). Zadatak Savjeta biće da organizuje i sinhronizuje aktivnosti organa državne uprave, državnih organa i drugih nadležnih institucija u sprovođenju aktivnosti predviđenih Strategijom i Akcionim planom za njenu implementaciju; prati prioritete, dinamiku i rokove realizacije i ocjenjuje postignute rezultate u implementaciji Akcionog plana; ocjenjuje racionalizaciju utroška budžetskih sredstava i sredstava iz drugih izvora opredijeljenih za realizaciju Akcionog plana i dostavlja Vladi Crne Gore godišnji I završni izvještaj sa pregledom stanja, ocjenom i predlogom mjera. Savjet ima sekretara koji rukovodi Operativnim timom. Operativni tim obavlja zadatke u prikupljanju i obradi podataka i pripremi izvještaja nadležnih organa kao i druge administrativno-tehničke poslove. Sve institucije koje dostavljaju izvještaje Operativnom timu, imenovaće kontakt osobe odgovorne za prikupljanje podataka u okviru svoje institucije.

4.2 Način izvještavanja i evaluacija

Evaluaciju će sprovoditi eksterni/interni ekspert na kraju sprovođenja Strategije.

4.3 Finansijski plan sprovođenja

Reforma pravosuđa, kao sveobuhvatan i kompleksan proces, zahtijeva značajna finansijska sredstva i niz organizacionih promjena. U cilju uspješnog i održivog sprovođenja strategije, Crna Gora će, u okviru raspoloživih sredstava, obezbijediti potrebna finansijska sredstva za realizaciju ciljeva i mjera predviđenih ovom strategijom.

Veliki značaj za sprovođenje ove strategije predstavlja i podrška međunarodne zajednice, a posebno Evropske komisije i drugih međunarodnih i regionalnih organizacija, koje su i do sada pomagale reformske procese u Crnoj Gori.

Za sprovođenje ove Strategije potrebno je obezbijediti ____ eura.